

AHİLİK TEŞKİLATI VE SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ

Dr. Mehmet GÖK

Hakim, Konya Bölge İdare Mahkemesi Üyesi, Konya, Türkiye

**Corresponding Author:*

E-mail: drmgok070637@mynet.com

(Received 24th February 2021; accepted 30th June 2021)

 ORCID 0000-0002-0454-3366

ÖZET. Ahilik, kelime olarak Arapça ve Türkçe hemen hemen aynı kelimelerle ifade edilse de Arap kültüründeki fütüvvetnamelerden ayrılarak tamamen Türk kültür ve medeniyetinin bir ürünüdür. Toplumsal bakımdan sosyal ve ekonomik hayatı bütün katmanlarıyla dizayn ederek, çağlar boyu yaşatılmış ve hala bazı uygulamalarla yaşatılmaya devam edilmektedir. Ekonomik hayatta üretimin fiziksel güce dayandığı ortaya çıkış dönemlerinde meslek kuruluşlarının düzenlendiği, istihdam edilen kalfa, çırak ve ustaların rol ve çalışmalarının düzenlendiği, fiyat politikası ile kar marjlarının kontrol edildiği, elde edilen gelirlerin bir kısmının genel ihtiyaçlar ve yeni işyerlerinin açılması ve tefrişatı için kullanıldığı, kardeşlik ve sosyal adaletin üst düzeyde sağlandığı, insanların gelip geçtiği yolların temizliği ve hijyeninin temin edildiği, yaralı leyleklerin tedavisinin yapılması ve ülkede seyahat eden yabancıların hemen hemen bütün ihtiyaç ve güvenliğinin karşılanması gibi faaliyetlerin devletin herhangi bir destek ve dahli olmadan yerine getirilmesi gibi faaliyetlerin yürütüldüğü, günümüzde sosyal ve ekonomik hukuk kuralları olarak ifade edebileceğimiz sistem olarak karşımıza çıkan Ahilik teşkilatı, gerek ülkemizde ve gerekse de diğer toplumlarda yeni gelişmelere de kaynaklık etmiştir. Loncalar ve Korporasyonların da benzer uygulama ve çalışmalar yaptığı, faaliyette bulunduğu dönem olarak ahilik teşkilatından zaman olarak daha sonra ortaya çıkmaları nedeniyle benzer yönleri olsa da bazı yönlerden ayrıştıkları görülmektedir. Dini ve kültürel etkilerle kurulan ahilik teşkilatı toplumsal rolleri ve etkileri nedeniyle asırlarca hizmet ve faaliyet göstermesine rağmen ekonomik ve sosyal hayattaki gelişmeler ve yaşanan dönüşüm sonucunda özellikle fizyolojik üretimin yerini mekanik üretim ilişkilerinin almasından sonra yavaş yavaş etkinliğini kaybetse de ülkemizde hala etkinliğini korumakta ve yaşatılmaya devam edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kardeşlik, Çalışma İlişkileri, Sosyal Hukuk, Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet, Sosyal Koruma, İstihdam, Orta Sandığı, Sosyal Düzen,*

AHI ORGANIZATION AND ITS SOCIO-ECONOMIC EFFECTS

ABSTRACT. Though expressed with almost the same words in Arabic and Turkish, Ahi organization (an artisan organization) is a product of Turkish culture and civilization, separating itself from the guilds in Arab culture. By designing social and economic life with all its layers, it has been kept alive for ages and still continues to be kept alive with some practices. The Ahi organization, which appears as a system that we can describe today as social and economic law rules, organized professional organizations in the periods when production was based on physical power in economic life, regulated the roles and duties of employed journeymen, apprentices and masters, controlled the price policy and profit margins, ensured that the some parts of the revenues were used for general needs and the opening and furnishing of new workplaces, tried to provide brotherhood and social justice at a high level, ensured the cleanliness and hygiene of the roads used by people, provided treatment for injured storks, met almost all the needs of foreigners traveling in the country and ensured their safety. The Ahi organization undertook the task of carrying out such as activities and providing such services without any support or involvement of the state. Besides, it has also been a source for new developments both in our country and in other societies. Although Guilds and Corporations have also carried out similar practices and works, it is seen that they differ from the Ahi organization in some aspects since they emerged later in time from the Ahi organization. Established with religious and cultural influences, the ahi organization has been serving and operating for centuries due to its social roles and effects, but with the developments in economic and social life and the transformation experienced, especially after the replacement of physiological production by mechanical production relations, it gradually loses its effectiveness, but still retains its effectiveness in our country and continues to be kept alive.

Keywords: *Brotherhood, Labor Relations, Social law, Social assistance, Social Work, Social Protection, Employment, Saving and aid fund, Social order*

GİRİŞ

Her milletin kendi örf, adet, gelenek ve inançlarına dayanarak oluşturmuş olduğu, bir başka ifade ile teşekkül ettirmiş olduğu bir takım gerçek ve tüzel kişilikler vardır. Bunlar ilgili ülkenin coğrafi sınırları içerisinde faaliyette bulunarak, amaç ve hedeflerini gerçekleştirmeye çalışırlar.

"...içtimai siyasetin binlerce seneden beri mevcut bulunduğu söylenebilir. Mesela tarihte her himaye, her borç affı, köylülerin tabilikten her kurtarılışları hali "içtimai siyaset" e ait bir hadise idi. Aynı suretle Romalı küçük sanayi erbabına mahsus bir teşekkül olan "Collegia"larla orta çağların islam ve hristiyan şehirlerindeki loncalar "içtimai siyaset" in şümüül sahasına giren birer müessesesidiler..."(Kessler, 1945: s. 4).

Ahilik, hem bireysel olarak insanların birer erdemli birey olmalarını hedeflerken, diğer taraftan da toplumun en küçük parçası olan aileden millte, bir diğer ifade ile topyekun insanlık alemine varıncaya kadar huzurlu bir toplum, barış ve huzur içinde yaşayan bir toplum oluşturmayı amaçlayan bir insanlık müessesesidir(Köksal, 2018: s. 9).

Ahilik, Türk Milletine has, kaynağını, gelişmesini ve sona ermesini Türk Milleti içinde yaşamış bir içtima-i siyaset kuruluşudur. Maveraünnehir'den yıllarca devam eden göçlerle Anadolu'ya gelerek geleceğimizin temelini attığı, Selçuklu ve Osmanlı Devletinin iktisadi ve sosyal hayatında önemli bir rol üstlenerek iktisadi ve sosyal alandaki gelişmede önemli oynayan bu kuruluşlar 19.y.y'ın sonlarına kadar zaman içinde etkisini azaltarak yaşamıştır.

"Kendisinden çok başkalarını düşünen, en az kendisi kadar başkalarının da hak ve hukuklarını kollayan bir insanlık modeli ortaya koyan Ahiliği, bugün her zamankinden daha iyi anlamaya mecburuz"(Köksal, 2018: s. 9).

Bu küçük ve dar çerçeveli çalışmamızda, iktisadi ve sosyal yapımızda derin izleri ve kalıntıları olan, azda olsa bugün dahi bazı meslek kuruluşları içinde uygulaması görülen bu mükemmel teşkilatı (Ahilik) özellikle iktisadi ve sosyal alanda görülen etkileri bakımından incelemeye çalışacağız.

1- AHİLİĞİN TANIMI VE AMAÇLARI

Ahi kelimesinin menşei hakkında farklı görüşler vardır. Bazı bilim adamları Arapça bir kelime, bazıları da aslen Türkçe bir kelime olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda Prof. Dr. Neşet Çağatay, Arapça aslında "Ahi" kelimesinin Anadolu'da kullanıldığı anlama gelmediğini, eski kaynaklarda "akı" sözcüğünün de aynı anlamlarda kullanılmış olduğunu belirtmekte ve devamla şöyle demektedir. "...Anadolu'da kullanılan ahi kelimesi, Arapça ahi(kardeşim) kelimesinden başka bir şey olmasa gerektir..." (Akkuş, 2018: s. 16).

Ahi kelimesini kaynağı hakkında bir başka görüş te, bu kelimenin Divan-ı Lügatit Türk ve Atabet'ül Hakayık gibi kaynaklarda geçen ve eli açık, cömert gibi anlamlarda kullanıldığı görülen Türkçe akı kelimesi olduğudur (Akkuş, 2018: s. 17; Çelik, 2019: s. 15).

"Bizim, ahi teriminin, Türkçe "akı" sözcüğünden geldiği üzerindeki oranlamamız sadece anlam benzeyişinden değil, bu sözcüğün delalet ettiği mertlik, yiğitlik, eli açıklık, konukseverlik hasletlerinin ve ahiliğin ifade ettiği sanat ve ticaret kurum ve kurallarının Orta Asya Türkleri arasında çok yaygın bulunuşundandır (Çağatay, 1982: s. 52).

"Ahi" kelimesinin kelime olarak, terim olarak ve örgüt olarak farklı anlamlara geldiğini görmekteyiz. Kelime olarak kardeşim anlamındadır. Terim olarak, 13. Yüzyıl ile 19. Yüzyıl arasındaki esnaf ve sanatkar birliklerini ifade eder. Örgüt olarak da yine bu yüzyıllar arasında Osmanlı şehir, kasaba ve köylerinde esnaf ve sanatkar kuruluşlarının eleman yetiştirme, işleyiş ve kontrollerini düzenleyen kurumlardır (Çağatay, 1982: s. 3).

Arapça "Ahi" ve Türkçe "Aki" kelimeleri arasında bir anlam benzerliği olup kardeşim, agabey, eli açık-cömert anlamlarına gelmektedir. Ahilik Kurumu üzerinde araştırmalar yapan batılı oryantalistler Ahilik Kurumu'nun Araplarda görülen fütüvvetçiliğe dayandığını, fakat gene de Ahiliğin Fütüvvetçilikten farklı olduğu ve onu Anadolu'daki Türklerin şekillendirip geliştirdikleri noktasında birleşmektedirler.

Türkler Anadolu'ya geldikleri zaman şehir ve kasabalarda Ermeni ve Rumlar yaşamaktaydı. Ticari, zirai, el sanatları vb. alanlarda faaliyette bulunanlarda yine bunlardı. Anadolu'ya gelen Türkler yerleşmenin, gelişmenin ve güçlenmenin kısacası söz sahibi olmanın bu alanlarda da söz sahibi olmadan Anadolu'da yerleşmenin ve güçlenmenin çok zor olacağını anlamışlardır. Bütün bunları sağlayabilmek için de Ahilik Kurumunun temel amacı Anadolu'da yerleşmeyi hızlandırmak, Türkleri Gayri Müslimler karşısında güçlendirmek ve söz sahibi yapmaktır.

Ahilik, belirgin olarak öncelikle 13. Yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan daha sonraları Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde 19.yüzyıla kadar iktisadi ve sosyal içerikli faaliyetlerde bulunan bir esnaf teşkilatıdır. Ahilik Osmanlı İmparatorluğu'nun hemen hemen bütün şehir, kasaba ve köylerinde organize olmuş ve buralardaki esnaf ve sanatkarları bünyesinde toplamıştır (Eryiğit, 1989: s. 1).

"Kavram olarak ahilik, İslam medeniyetinin bir unsuru olarak Arap, Fars ve Türk kültürleri içerisinde İslam coğrafyasında doğup gelişmiş, daha çok esnaf ve sonra da diğer meslek grupları arasında yayılmıştır. Ahi Evran'ın öncülüğünde Orta Asya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Balkanlara, Ortadoğu, Kafkaslar ve Kırım'a kadar yayılan sivil bir toplumsal yapılanmanın adıdır"(Çelik, 2019: s. 16).

Ahilik topluma, kendi kendine yardım ilkesinden hareketle yardımlaşmayı getirmek istemiştir. Toplumda herkes mal mülk sahibi yani zengin değildir. Ayrıca bütün çalışan esnaf ve sanatkarların işyeri, dükkanı veya düzenli bir geliri yoktur. Ahiliğin ikinci bir amacı da toplumda yardımlaşma duygusunu örnek olarak geliştirmek, bu şekilde herkesin belli bir limitin üzerinde gelir sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu amaçla esnaf ve sanatkarların "orta sandığı" veya "Esnaf Kesesi" denilen sandıkları vardı(Dilik, 1991: s. 33). Bu anlamda Ahilik kurumunun gelir dağılımı konusundaki rolü ve önemi yadsınamaz.

"Osmanlı İmparatorluğu'nda bu sandıklarca karşılanan sosyal risklerin kapsamı oldukça genişti. Ancak, yapılan yardımlar daha çok muhtaç olma şartına bağlıydı. Sandıklar hastalanan üyelere tedavileri için gerekli yardımı yapmaktaydı. Yaşlanarak işini terketmiş ve muhtaç duruma düşmüş ustalarla, tedavisi mümkün olmayan bir hastalık yada sakatlık sonucu iş göremez duruma düşmüş usta, kalfa ve çıraklar gibi bütün meslek mensuplarının geçimlerini sağlamak da bu sandıkların amaçlarındandı. Sandıklar bundan başka muhtaç duruma düşmüş esnaf ve esnaf ailelerine yardım yapmaktaydı. Lonca yardımlaşma sandıkları fakir üyelere, bunların aile fertlerinden birinin ölümü halinde, sosyal seviyelerine uygun bir şekilde cenaze merasimi tertipler ve gerekli giderleri karşılardı. Sandıklar ayrıca esnafa faiz karşılığı ödünç para da verirdi (Dilik, 1991: s. 33).

Ahilerin bir diğer amacı meslek sahibi olup işyeri sahibi olamamış ustaları, işyeri sahibi yapmaktı. Halkın malı olan kuyu vb. kaynakların temizlenmesi, dul ve yetimlere,

kocası askerde olan kimsesizlere yakacak vb. Her türlü yardımın yapılması da ahilerin amaçları içerisinde yer almaktadır (Dilik, 1991: s. 34).

"Ahilerin hedefi Soykut'a göre, "zenginle fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında iyi ilişkiler kurarak, sosyal adaleti gerçekleştirmek için ahlaki toplumculuğu uygulamaktır." (Turan, 1990: s. 135).

"Batı'nın Kapitalist ve sosyalist düşüncelerinden farklı olarak, insanı sadece iktisadi bir vasıta olarak tanımlamayı reddeden, İslam'ın anlayışına uygun olarak Ahiler, insanın üstünlüğünü imanı ve emeği ile tanımlamaktadır" (Turan, 1990: s. 135).

"Ahilik birbirini seven, birbirlerine saygı duyan, yardım eden, fakiri gözeten, yoksulu barındıran, işi kutsal, çalışmayı bir ibadet sayan, din ve ahlak kurallarına sıkı sıkıya bağlı esnaf ve sanatkarların, iş sahiplerinin, çırakların, kalfaların ve ustaların meydana getirdiği bir teşkilattir. Teşkilatın amacı bütün bu unsurları gerçekleştirmektir" (Ekinci, 1991: s. 19).

Genel yapısı ile Ahilik, geleneksel hukukumuzun en gelişmiş özelliklerinden biri olan toplumsal dayanışma düşüncesinin vermiş olduğu temel esaslar üzerine bina edilmiştir. Batı'nın korporasyonlarından farklı olarak, yalnız mesleki ilişkileri değil, insanın toplum içindeki bütün davranışlarını yüksek bir ahlak anlayışına dayanarak biçimlemek isteyen mesleki özelliklerinden başka, yerine göre dini, ahlaki ve siyasi yönleri de bulunan bir harekettir." (Turan, 1990: s. 134)

İbn-i Battuta Seyahatnamesine göre Anadolu'da her şehir ve kasabada mevcut olan ahiler, ahi denilen başkanlarının yönetimi altında zorbaları yok etmek, yabancılar, gezgin ve misafirlere zaviyelerinde ziyafetler vermek, türkü ve oyunlarla temiz bir şekilde hoş vakit geçirmek: her hususta sosyal yardımlarda bulunmakla kendilerini görevli sayıyorlar, sıkı bir düzen, disiplin ve bağlılık içinde yaşıyorlardı (Dilik, 1991: s. 31).

Ahilik, tarihin bir döneminde doğup, gelişip ve sona eren bir sistem olarak kabul edilemez. "...Ahilik, her insan, her devir, her millet ve her düzene söyleyeceği sözü olan" adam olma sanatının adıdır..." (Köksal, 2018: s. 12).

2-AHİLİĞİN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

Ahiliğin kurucusu olan Ahi Evran'ın tam künyesi, Şeyh Nisirüddin Ebu'l Hakayık Mahmud b. Ahmed el-Hoyi'dir. Ahi Evran buradan da anlaşıldığı üzere Azerbaycan'ın Hoy kasabasıdır. Hoy kasabası ve çevresi Sultan Tuğrul'dan itibaren Türklerin yerleşme bölgesidir (Akkuş, 19; Gökbel, 1). "...Aynı zamanda bu bölgenin, Anadolu fethedilmeden önce Selçukluların askeri yığınak merkezi olduğu nakledilir" (Gökbel, 2019: s. 1).

Ahi Evran'ın çocukluğu ve ilk eğitim dönemi memleketinde (Azerbaycan) geçse de daha sonra Horasan ve Maverünnehir'e giderek dönemin önde gelen alimlerinden ders aldığı bilinmektedir (Gökbel, 2019: s. 3). Gençlik dönemi buralarda geçen ahi Evran daha sonra Herat'ta bulunan ve zamanın en önemli bilim adamlarından olan Fahreddin-i Razi'nin hizmetinde bulunmuştur (Gökbel, 2019: s. 3).

Ahi Evran'ın ne zaman Anadolu'ya geldiğine dair kaynaklar arasında bir birliktelik olmamakla birlikte çoğunluk tarafından 1205 yılında geldiğini söylemektedir (Gökbel, 2019: s. 4). "Ahi Evran Anadolu'ya geldikten kısa bir süre sonra muhtemelen 1205/1206 yılında Kayseri'ye yerleşip burada dericilik işine başlar ve bir debbağ atölyesi kurar. Bu sebeple de debbağların piri olarak tanınır. Daha sonra burada debbağ atölyesinin büyümesi, işçi ve ustalarının çoğalmasıyla burası debbağlar mahallesi haline gelmiştir" (Gökbel, 2019: s. 5).

Ahilik konusunda araştırmalar yapan batılı bilim adamları, Ahiliği kökeni itibariyle özellikle Araplar arasında yaygın olan Fütüvvet örgütüne dayandırır. Türklerin kendilerine has birtakım özellikleri Ahiliğe yansıtıp, onu kendi bünyelerine uydurup geliştirdikleri konusunda da birleşirler.

"Anadolu'da Türk toplumunun ve müesseselerinin ilk temelleri, içerisinde ahilik müessesesi de dahil olmak üzere XI.yy. ortalarından XIII. yy.'ın sonlarına kadar geçen süreç içerisinde atılmış ve bu süreç içerisinde gelişmiştir...." (Çelik, 2019: s. 22).

Arap toplumunda hem cömert, misafirperver, yardımsever, asalet ve şecaat sahibi kişiyi ifade etmek için "fityan" kelimesi kullanılmaktaydı. Bu anlayış Arapların İslam'la tanışmalarından sonra da kullanılmaya devam edilmiştir. Bu anlayış daha çok Orta Asya, Kırım, İran, Horasan gibi bölgelerde görülmekteydi. Zaman içerisinde farklı bölgelere yayıldıkça farklı kültürlerle karşılaştı ve birtakım değişikliklere uğradı (Akkuş, 2018: s. 15).

"İncelediğimiz konu ile ilgili olan örgütler, İslam öncesi çağlardan başlayarak Horasan ve Türkistan'daki Türkler arasında alpler, alperenler, cavlaklar vb. İran'da civanmerd, rind vb., Araplar arasında ayyar, şatır, fütüvveci vb. gibi adlar altında örgütlenmiştir.

Türkler ve İranlılar İslam'a girdikten sonra bu iyi ahlak ve fazilet kurallarını İslam prensiplerine uydurarak geliştirmişlerdir (Çağatay, 1982: s. 53).

Ahiliğin doğuşu konusunda farklı fikirler vardır. Bir kısım bilim adamına göre Ahiliğin kökeni, Araplar arasında yaygın olan "Fütüvvet" denen örgüte dayanmaktadır. Bir kısmının görüşüne göre de Ahilik, Bizans Loncalarının etkisiyle ortaya çıkmıştır (Eryiğit, 1989: s. 1). Ahilik Kurumu ile Bizans Loncalarının farklılık ve benzerliklerine ilerde değinilecektir.

Anlatılan bir menkıbeye göre; ilk Türk mutasavvıflarından Ahmet Yesevi, bir gün müritleriyle beraber yanan bir ateşin çevresinde otururken, batıya doğru yanan alevlere bakarak "Hepiniz Garba revan olacaksınız" dediği rivayet olunmaktadır. Bunun üzerine müritleri o günden sonra yanlarına sadece zorunlu ihtiyaçları olan yaşam malzemelerini alarak Anadolu'ya göçmeye başlamışlar ve adeta Garba revan olmuşlardır.

Anadolu'da Ahiliğin şekillenmesi, teşkilatlanması, köylere kadar yayılması sosyo-ekonomik bir zorunluluğun sonucudur. Anadolu'ya gelen Selçuklu Türkleri büyük bir çoğunlukla göçebe idiler. İlk geldikleri yıllarda yerleştikleri şehir ve kasabalarda, sanat ve ticaret faaliyetlerine hakim olanlar genellikle Müslüman olmayan gayrimüslim yerli halktı. Orta Asya'dan gelen Müslüman Türklerin yerli esnaf ve sanatkarlar karşısında tutunabilmeleri için örgüt kurarak dayanışma sağlamaları, iyi, sağlam, standart mal üretmekle mümkün olabilirdi. Bu zorunluluk, dini, ahlaki kuralları fütüvvetnamelerde zaten mevcut olan bir esnaf ve sanatkarlar dayanışması ve kontrol örgütünün kurulması sonucu bir anlamda zorunlu olarak ortaya çıkarmıştır (Çağatay, 55-56). Batıya göç eden Türkler arasında bilge kişiler vardı. Bunlar arasından Ahi Evran, Mevlana Celaleddin-i Rumi, Hacı Bektaş-ı Veli gibi kişiler vardı. Bunlar Anadolu'da Türk dilinin, şiirinin, müziğinin, gelenek ve kültürünün yaygınlaştırılması, korunması ve gelişmesinde büyük rol oynamışlardır (Çağatay, 1982: s. 57).

Köprülü'ye göre "Daha VIII. Yüzyıl sonlarında Bağdat'ta Abbasi hanedanının dahili mücadelelerinden istifade ederek güçlenen ve XI. Yüzyılın ilk yarısında şehri haraca keserek kendi menfaatlerine vergi toplayan Ayyar'lar teşkilatına çok benzer olarak Maverünnehir'de de X. Yüzyılda "Gaziler adını taşıyan bir teşkilatın mevcudiyeti bilinmektedir" (Turan, 1990: s. 133).

Ahilik Kurumunun IX. Yüzyılda İnan'da da farklı isimler taşıyan çeşitli toplulukların haklarını savunmak amacıyla faaliyet gösterdiklerini çeşitli yazarlar ifade etmektedir (Turan, 1990: s. 133).

"İhtiyaca göre siyasi, kültürel, iktisadi ve sosyal hedeflerle donatılan ahi kuruluşları, XIII. Yüzyıl Anadolu'sunda yerli ve gayri müslim zanaatkar ve esnafın şehir ekonomisinde hakim buldukları, Müslüman Türk esnaf ve zanaatkarların ise hem azınlıkta, hem de dağınık oldukları bir ortamda, Ahi Evran tarafından kurulmuştur" (Turan, 1990: s. 134).

Orta Asya'dan Ön Asya'ya doğru yaşanan göçün iki sebebi varır. Bunlardan birisi daha iyi bir iklime gelme, otlak, yaylak ve kışlak aramaları yüzündendir. İkinci neden ise Moğol saldırısıdır. Moğol saldırısından kaçıp gelenler, zengin tüccar ve sanatkarlar idi.

Asya'nın o zamanki büyük Türk şehirlerinden gelen esnaf ve sanatkarlar, yerli Bizanslı meslektaşlarıyla rekabet edebilmeleri ancak ahiler vasıtasıyla mümkün olmuştur (Çağatay, 1982: s. 90).

Neşet Çağatay bütün işleyişi, gelenek ve görenekleriyle ahiliğin beşinci-altıncı yüzyıldan bu yana Türkistan'da Maverâünnahir'de Türkler arasında yaygınlaşmış bir dayanışma ve yardımlaşma kuruluşu olduğunu ileri sürmektedir (Hazar, 1990: s. 45).

"...Ahilik, Emevi Arapları'nın düzen bozucu davranışlarına karşı kurulmuş, Horasan'dan çıkarak Anadolu'ya gelmiş, özellikle Ankara, Denizli, Kayseri, Konya, Sivas dolaylarında yayılarak gelişmiştir." (Hazar, 1990: s. 46).

Anadolu'ya gelen ilk Türkler arasında esnaf ve sanatkarlar yoktur. Bunlar daha ziyade hayvancılıkla uğraşan göçebe Türkler'den oluşuyordu. Esnaf ve sanatkarlar ise Maverâünnahir'e Moğolların saldırmasından sonra, Anadolu'ya göç etmişlerdir.

Her ne kadar, Ahiliğin Fütüvvecilikten kaynaklanarak doğduğunu ileri sürenler olsa da bunlar birbirinden farklıdır. "Ahi olma koşulları, bir kere ana prensip bakımından fütüvvecilikten farklıdır. Ahi olmak için her şeyden önce fütüvvecilik meziyet ve sıfatlarına haiz olduktan başka adayın, bir meslek veya sanatı olması şarttır. Halbuki fütüvveci olmak için meslek veya sanat sahibi olma zorunluluğu yoktur" (Çağatay, 1982: s. 54).

"Fütüvvet Teşkilatları Ferdi erdemlere ve askeri niteliklere önem vermekle beraber ahilik, hem askeri, hem idari, hem de Anadolu'da ve daha sonra İmparatorluk sınırları içinde esnaf ve sanatkarların organize olduğu iktisadi, ticari ve mesleki fonksiyonlarının ağır bastığı işletmecilik fonksiyonlarının, yönetim fonksiyonlarının(bugünkü anlamda) benimsenmiş olduğu bir organizasyonun adı olmuştur" (Eryiğit, 1989: s. 1).

Fütüvvet kelimesi Arapça kökenlidir; eli açıklık, yardımseverlik, olgun kişilik, yiğitlik gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Fütüvvet kişinin bütün benliğiyle Allah için Allah'a yönelmesidir. Fütüvvet anlayışı içinde bir sanat sahibi olanlara ahi denilmiştir. Ahi olabilmek için faydalı ve üretici bir sanat sahibi olmak gerekmektedir. Ahilik, Fütüvvet ahlak ve dayanışma anlayışına dayalı İslami bir esnaf-sanatkar faaliyetini eleman yetiştirme ve denetimlerini düzenlemiştir (Dilik, 1991: s. 30).

"Fütüvvet teşkilatının Anadolu'da gelişmesi Selçuklular zamanında olmuştur"(Dilik, 31). Ahilik üzerinde araştırmalar yapan bazı bilim adamları da Ahi Birlikleri'nin kaynağı konusunda isim ve biçim benzerliklerinden hareketle bu teşkilatı Bizans Loncalarının devamı saymışlardır (Ekinci, 1991: s. 9)

Ahi birliklerinin kuruluşunda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olmak üzere çeşitli unsurlar etkili olmuştur.

Türklerin Müslüman olmaları tarihin önemli olaylarından biridir. Oğuz boylarının Selçuklular yönetiminde kurmuş oldukları devlet, Bizans'ı yenmek şeklinde bir İslam

idealini gerçekleştirmek için Türklerin Anadolu'ya göç etmelerini teşvik etmiştir. Selçuklu sultanları tarafından Anadolu'ya yöneltilen akınlar, Bizans'ı yenmek ve orta Asya'dan gelen Türkleri yerleştirmek amacını taşımaktaydı (Hazar, 1990: s. 48).

Orta Asya'dan gelen Türkler kabul etmiş oldukları yeni dinin yerleşik hayat değerleriyle Anadolu'da karşılaşmışlardır. Selçuklu sultanları kendi güvenlikleri gerekçesiyle Türklerin aşiret yapısını zayıflatmış olmaları yerleşik hayat düzenini zorunlu kılmıştır. Türkler Anadolu'ya geldikleri zaman yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Bizans esnaf ve sanatkarları ekonomik hayata hakim durumdaydılar. "Anadolu'ya yerleşen Türkler'in varlıklarını devam ettirebilmeleri, yerleşik hayatın gerektirdiği ekonomik sisteme sahip olmalarını zorunlu kılmaktaydı." (Hazar, 48). Bu zorunluluk, Türkler'in de Ahilik şeklinde kurumlaşmalarını beraberinde getirmiştir. Bu teşkilatın kuruluşunda Anadolu'ya Moğol saldırısından sonra gelen büyük Türk mutasavvıfları, esnaf ve sanatkarlarının etkisi büyük olmuştur.

"Bu arada yıllarca süren Moğol saldırıları nedeniyle Anadolu Türk insanının mal ve servetlerinin gasp edilmesinin engellenmesi, Ahi Birlikleri'nin kuruluşunda rol oynayan bir diğer önemli faktördür" (Hazar, 1990: s. 49).

"Kaynağını nereden almış olursa olsun Ahilik, tamamen Türk insanının yoğurup şekillendirdiği orijinal bir organizasyondur" (Eryiğit, 1989: s. 2).

Anadolu'ya gelen Türkler arasında sanatkar ve tüccar Türklerin de olması, hatta gelenlerin önemli bir kısmını bu vasıftaki insanların oluşturması, Türklerin Anadolu'nun iktisadi ve ticari hayatında yer almasını (söz sahibi olmasını) kolaylaştırmıştır.

Binlerce yıldır çeşitli medeniyetlere beşiklik etmiş olan Anadolu'da çeşitli kalıntılar ve teşkilatlar vardı. Bunlara örnek olarak Bizans Loncaları'nı verebiliriz. İşte ilk gelen Türkler bu tür birtakım kalıntılarla karşılaştılar. Bunlardan az ya da çok etkilenmişlerse de kesinlikle bunları aynen alıp devam ettirmemişlerdir. Fakat bunlardan faydalanmışlar, sonuçta yine kendilerine, kendi örf adet, inanç ve geleneklerine uygun olarak onları kullanmışlardır. Ahilik Kuruluşu'nu bu duruma örnek olarak verebiliriz.

"Nitekim Akdağ'a göre Anadolu yerli halkının (bilhassa şehirlerde yaşayan Rumlarla Ermenilerin) oldukça mükemmel olan iktisadi düzenlerinin Anadolu'nun yapılanmasında oynadığı rol, yaptığı etki kabul edilmelidir. Hatta Akdağ'a göre dokumacılık, maden işçiliği, madeni eşya yapımı ve inşaat sahalarında Türkler, Hıristiyan ustalara çirak dahi olmuşlardır" (Eryiğit, 1989: s. 3).

Ahiliğin ortaya çıkmasında yerleşik hayata geçtikten sonra yerleşik hayat tarzının doğurduğu birtakım zorunluluklar da etkili olmuştur. Çünkü yerleşik hayatın temel özelliği hayvancılığın yerini tarımın almış olmasıdır. Tarımsal üretim de toprağa bağlamayı zorunlu kılmaktadır. İşte göçebe toplumun değerleriyle, yerleşik toplumun değerlerinin çatışma noktasında bir uzlaşma aracı olarak ahilik ortaya çıkmıştır. Yerleşik hayata geçişte bir şehir dini (Medine Arapçada şehir anlamına gelmektedir) olan İslam Dini'nin de etkileri yadsınamaz.

"...İlk sıralarda ahiler, sadece debbağlık ve deri işçiliği ile uğraşırken, bu sanat kolları sonradan çok artmıştır. Ahilik teşkilatının kurduğu sağlam temellere dayanan mesleki ve sosyal düzen ve dayanışma, diğer esnaf ve sanatkarlar üzerinde etki ve üstünlük kurmalarını sağlamıştır. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğundaki Müslüman Türk sanatkarları ahi babalar yada onların yetkili kıldığı kişilerden aldıkları yeterlik ve izin belgeleriyle sanatı yürütür duruma getirmiştir. Ancak, Ahi teşkilatının Osmanlı İmparatorluğu esnaf ve sanatkarları üzerindeki etkileri 15.Yüzyılın ortalarından sonra azalmıştır. Ahilik imparatorluğun uyguladığı merkeziyetçi politika ve biraz da gizliliğe

dayanan kendi teşkilatlanması nedeniyle, yönetimin uyguladığı idari sisteme ayak uydurmayarak giderek zayıflamaya başlamıştır" (Dilik, 1991: s. 31-32).

"Osmanlı Devleti'nin Müslüman olmayanlar üzerinde egemenlik alanı büyüyüp genişledikçe, sanat ve sanatkar çoğalıp, dalları arttıkça esnaf ve sanat teşekküllerinde Müslüman olanlarla olmayanlar ayrımı kalkmış, 17. Yüzyıldan itibaren muhtelif dinlerdeki kişiler arasında ortak çalışma doğmuştur. Bu durum gedik denilen, aslında loncadan farkı olmayan, onun devamı sayılan fakat üyeleri arasında din farkı da gözetmeyen kurumları doğurmuştur" (Dilik, 1991: s. 32).

Çok eski çağlarda görülen yardım sandıklarından sarfı nazar edilecek olursa, 19. yy.da ilk olarak Almanya'da görülen modern sosyal sigortalar son dönemde yaşanan içtimai siyaset anlayışının bir sonucudur. Bu süreçte yaşanan liberalizm anlayışının orta çağların mirası olarak gelen tarihi müessese ve organizasyonları tasfiye ettiği ve bunların çöküp gitmelerine bigane kaldığı söylenebilir (Kessler, 1945: s. 28).

"...19 uncu asrın ortalarına kadar İngiltere'de fabrikaya umumi bir tabir olarak "Mill"(değirmen) denilmesi dikkate şayandır. Şehirlerden uzak yerlerde, köylerde tesis edilmiş bulunan bu izabehaneler, dökümhaneler, demirhaneler, cam imalathaneleri ve kağıt değirmenleri şehir küçük sanayisini ve onun loncalarını hiç rahatsız etmemekteydiler..." (Kessler, 1945: s. 31). Ancak, daha sonraki dönemlerde yaşanan sanayileşme ve entegre üretim bu gelişmenin yaşandığı her yerde tam tersi bir durum ortaya çıkarmıştır.

Bir kurum olarak 13. Yüzyılda ortaya çıkan Ahilik Osmanlı İmparatorluğunun sınırlarının genişlemesiyle birlikte Osmanlının her yerine yayılmış, Avrupa'da esnaf teşkilatının kurulmasına kaynaklık etmiştir. 19. Yüzyıldan sonra gerileyen ve önemini kaybeden Ahilik bugün bile Anadolu'nun bir çok köy ve şehrinde bazı örf, adet ve geleneklerle yaşatılmaktadır.

"Sonuç olarak Orta Çağ sosyal ve kültürel hayatı, bir taraftan bakılınca tasavvufi mistik renkleri daha koyu, başka bir yandan şer'i mutasavvıf ifade tonu daha kuvvetli, bazen de civanmertlik temayülleri daha aşıkâr, sonuçta her yönden görünüşü farklıdır. Fakat bu renk farklılığı bir uyumsuzluk değil birbirlerini sosyal ve kültürel yönden tamamlayıcı bir niteliktir" (Çelik, 2019: s. 30).

3-AHİ EVRAN'IN DÜŞÜNCELERİ

"Tam adı Şeyh Nasirüddin Ebu'l-Halayık Mahmud b. Ahmed el-Hoyi olup, Anadolu'da Ahi Evran diye bilinir. Nisbet adından Azerbeycan'ın Hoy kasabasından olduğu anlaşılmaktadır. Çocukluğu ve ilk tahsil dönemi memleketi olan Azerbeycan'da geçse bile gençliğinde uzun süre Fahrüddin-i Razi'nin hizmetinde bulunmuş ve ona talebe olmuştur.

İlk tasavvufi terbiyeyi de Horasan ve Maveraünnehir'de iken Ahmet Yesevi'nin talebelerinden almış olan Ahi Evran, daha sonra bir hac seyahatine çıktığı ve bu seyahati sırasında Türk asıllı zengin bir sofi olan Evhadüddin-i Kirmani ile tanıştığı ve ona intisab ettiği anlaşılmaktadır. 1205 yılında Şehrüddin Konevi'nin babası Mecdüddin İshak'la ve diğer bazı çağdaşlarıyla Anadolu'ya gelen Ahi Evran, 1206 yılında Kayseri'ye yerleşmiş ve burada bir deri atölyesi kurarak debbağlık yapmıştır. Bu yüzden, tarih boyunca Debbağların piri olarak tanınmıştır.

Anadolu'da Ahiliğin kurucusu olarak bilinen Ahi Evran Şeyh Nasirüddin Mahmud'un devrinin geçerli olan Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, Tasavvuf, Felsefe ve Tıp gibi bilim dallarında derin bir bilgiye sahip olduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. ... İyi bir terbiyeci ve öğretici olduğu yine eserlerindeki tertipten anlaşılmaktadır. İbn-i Sina, Maktul

Şihabüddin Sühreverdi ve Fahrüddin Razi'den bazı küçük risaleleri Farsçaya tercime etmiş olup, başlıca te'lif eserleri şunlardır.

- 1-Metali'ül-iman
- 2-Tabsiret ül-mebtedi ve tezkiret ül-müntehi
- 3-Menahic-i seyfi
- 4-Yezdan Sinaht
- 5-Mürşid ül Kifaye
- 6-Ağaz u Encam
- 7-Letaif-i Hikmet
- 8-Medh-i Makr u zemm-i Dünya
- 9-Müketebat beyne Sadruddin Konevi

Ahi Evran mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. Moğollarla ve Moğol yanlısı yönetimle yılmadan mücadele etmiş ve sonunda bu mücadelesi yolunda ölmüştür. Onun tarih boyunca karanlıkta kalması ve eserlerinin kaybolması ve bazılarının başkalarına mal edilmesi Moğol yönetiminin onun aleyhinde sürdürdüğü olumsuz propaganda ve siyasal baskıların sonucudur (Çağatay, 1982: s. 57-59; Gökbel, 2019: s. 10-12).

"Anadolu'da Ahi Birlikleri'nin kuruluşu, Ahi Evran'ın Türk halkının ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sanat ve meslek sahibi yapmak, deri işleyicisi(debbağ) ayakkabıcı ve saç esnafı çevresine toplayıp örgütlemek amacıyla bu organizasyonun başkanı olmuştur. Böylece bir süre sonra çeşitli kollara ayrılan sanat dalları gelişerek, Ahi Birliklerinin geniş bir organizasyon haline gelmesi sağlanmıştır (Hazar, 1990: s. 49).

Çok yönlü bir sanatkar olan Ahi Evran aynı zamanda bir bilim adamıdır. Teşkilatçı, mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. Moğol istilasından sonra gelen esnaf ve sanatkarlar gibi oda Azerbeycan'ın Hoy kentinden Anadolu'ya göç eden bir Müslüman Türk sanatkarıdır. Ahi Evran'ın mutasavvıf bir kişiliği vardır. Birçok İslami ve müsbet ilimle istigal etmiştir. Yazdığı birçok eseri vardır. Bunlardan bazısının adını yukarda zikrettik. Fakat kaybolan veya kaçırılan başka eserlerinin de olduğu bir gerçektir.

Bilindiği gibi Ahi Evran bir deri ustasıdır (debbağ). Dericilikle uğraşmaktadır. Anadolu'da Kayseri'ye yerleşmiş ve orada dericilikle uğraşmıştır. Öncelikle debbağlıkla uğraşan esnafları teşkilatlandırmış daha sonra da bu teşebbüsünü Anadolu sathında yaymıştır. Bundan dolayı Ahi Birliklerinin kurucusu olarak bilinmektedir.

4-AHI BİRLİKLERİ'NİN FAALİYETLERİ

Ahi birliklerinin faaliyetlerini ekonomik, sosyal, askeri ve eğitim faaliyetleri olarak dört başlık altında inceleyebiliriz.

a-Ekonomik Faaliyetleri;

Genel olarak bir meslek teşkilatı olan ahilik teşkilatı, üretken ve faal bir hayat anlayışını ilke edinmiştir. Bu nedenle her ahinin mutlaka bir mesleğinin olması zorunludur. Bu durumda ahilik sisteminin öncelikle üretimi öncelediğini göstermektedir (Erbaşı, 116). "...Özü itibarıyla ahilik meslek ve meslek ahlakı üzerine kurulu yani İslam'a has bir modeldir..." (Yozgat, 2019: s. 35).

"Türklerin kitle halinde yerleşik hayata geçmeleri ekonomik faaliyetlerin temel karakteristiğini oluşturmaktadır"(Hazar, 56). Göçler yoluyla Anadolu'ya gelen ve yerleşik hayata geçen Türkler'in hayatlarını devam ettirebilmeleri için ekonomik faaliyette bulunmaları zorunluydu.

"Ahi Birlikleri Türk halkının ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla: ekonominin üretim, tüketim, sermaye, yatırım, fiyat vb. konularını ele almış, çağın gerekleri

ölçüsünde en uygun yöntem ve uygulamalarla işletebilmiştir. Ülkede güçlü ve yaygın bir orta sınıf yaratarak Türk toplumunu ekonomik yönden kalkındırmış, refah seviyesini yükseltmiştir" (Hazar, 1990: s. 56-57).

Esnaf ve sanatkarların üretimlerinin miktarı, kalitesi, büyüklüğü veya küçüklüğü, fiyatı vb. işletme organizasyonu ile ilgili bütün fonksiyonları tek tek düzenlenmiştir. Ayrıca çok sıkı bir denetim uygulamaktaydı. Bu konuya Ahi Kuruluşlarının Organizasyonu konusunda tekrar değinilecektir.

"Yeni usta olanların işyeri kurmak için muhtaç oldukları, sabit ve değişken sermayenin Ahi Kuruluşu tarafından temini, hammaddenin tedariki eşitlik esasına göre yürütülmüştür. Belirli miktardaki malın üretimi tespit edilerek, evsafsız ve hileli malın imalatı şiddetli cezalarla önlenmiştir" (Turan, 1990: s. 137).

"Üretilen mallar standardize edilerek fiyatları tespit edilmiş, tespit edilen fiyatların altında ve üstünde mal satmak kesin kurallarla belirlenerek, spekülasyonun her çeşidi yasaklanmıştır. Tüketicilerin de yardımı ile fasılasız olarak sürdürülen kalite ve fiyat kontrolü, piyasada istikrar ve emniyetin yaygınlaşmasına sebebiyet vermiştir" (Turan, 1990: s. 138).

Kar haddi, maliyet fiyatının birazcık üzerinde tutulmuş böylelikle gerçek fiyatın çok yüksek olmaması sağlanmıştır. Ayrıca esnaf ve sanatkarlar elde ettikleri gelirin 18 dirhem gümüşün karşılığı miktardan fazlasını orta sandığına koymak zorundaydılar. Böylece paranın belli ellerde toplanması önlenerek, paranın farklı ellerde dolaşımı sağlanmıştır. Toplanan bu paralarla yeni dükkan açan esnafın dükkan sahibi olması sağlanmış böylece ekonomik hayata yeni yeni esnaf ve sanatkarların katılması sağlanmıştır.

"Temeli İslam inancındaki zekat uygulamasına dayanan ahilik sistemine göre; ihtiyaç dışı 81 gr altın değerinde mala sahip olan kişinin, bunun 1/40'ı oranında zekat vermesi emredilmiştir. Bundan amaç; sermayenin belli ellerde toplanmasına fırsat vermeden üretime aktarılması ve böylelikle toplumda sosyal refahın artırılıp barışın tesis edilmesidir" (Erbaşlı, 2018: s. 117).

Ahiliğin 12. ve 13.y.y.'lardaki gibi fonksiyon icra edememesinin başında sosyal, ekonomik ve siyasal değişimin yanında coğrafi keşiflerin geldiği söylenebilir (Yozgat, 2019: s. 42).

İktisadi anlamda ahilik kurumu, Anadolu'nun yurt edinilmesi ve meslek ahlakı bakımından Anadolu rönesansının oluşmasını sağlamıştır. Ahilik aynı zamanda günümüz tüketiciyi koruma fonksiyonunu daha kapsamlı ve detaylı bir şekilde karşılamıştır (Yozgat, 2019: s. 44).

b-Sosyal Faaliyetler

İdeal bir insan tipinin oluşumunu hedef alan Ahilik, kapsamına insanı, dolayısıyla toplumu almıştır. Bunun için insanın ve toplumun sosyal ihtiyaçlarının karşılanması da Ahilik felsefesinde yer almıştır.

"Çalışanların iş ve sosyal hayatı birlikte değerlendirilerek usta, kalfa ve çırak statüsündekilerin candan ve manevi bağlarla birbirlerine bağlanmaları sağlanmıştır" (Hazar, 1990: s. 57).

Ahilik 13. Yüzyılda Anadolu'nun sosyal yaşantısının düzenlenmesinde büyük rol oynamıştır. Bu yıllarda gençlerin boş boş gezmelerini önlemiş, belli bir meslek sahibi olmalarını sağlamış, ayrıca herhangi bir tehlike ortamı olduğu zaman askeri güce katkıda bulunmak için organize edilmiştir. Bunlarda görüldüğü gibi Ahi Birlikleri çok yönlü sosyal bir yapıya sahiptir.

"Bir kere, belli bir süre bir kademede kalarak pişirilen yamak-çırak-kalfa usta hiyerarşisi kurmak ve bu kademelerdeki insanları, baba-evlat ilişkisinde olduğu gibi candan bağlarla bağlamak suretiyle sanatı, sağlam ahlaki ve mesleki temellere oturtmuştur.

İkincisi, esnaf ve sanatkarlıkta önemli bir sorun olan üretici-tüketici çıkar ve ilişkilerini, birbirleriyle bir sürtüşmeye düşmeyecek biçimde ayarlamıştır.

Üçüncüsü, şehirlerden köylere, ülkenin en ücra köşelerine, dağ başlarına kadar, yayılan bir zaviye, yani toplantı ve konuk evleri örgütü kurulmuştur ki, Orta Asya'dan Anadolu'nun en uzak köşelerine dek yüzyıllar boyu süren Türk göçü ile gelenlere ve İbn-i Battuta örneğinde gördüğümüz gibi her türlü konuğa sıkıntılı günlerinde kucak açan bu konuk evlerinin, yolların güvensiz, taşıma araçlarının ilkel, han ve başka konaklama yerlerinin nadir bulunduğu bir devirde ne büyük bir sosyal fonksiyon yerine getirdiklerini söylemeye gerek yoktur.

Ahilerin, Anadolu'nun bazı şehir ve kasabalarında yönetim işlerinde Selçuklulara yardımcı olduklarını görüyoruz. Hadikat ül-Selatin adlı yazma eser, Ahilerin, Ankara'nın yönetiminde baştan beri yardımcı olduklarını söylüyor" (Çağatay, 1982: s. 101).

"İbn-i Battuta, 1330 yılında Suriye'nin Lazkiye limanından bir ceneviz gemisiyle on günde doğrudan Alanya'ya gelir ve ilk adımda Türklere geleneklerine ve bölgeye hayran kalır. İzlenimleri ise şöyledir:

"Bilad-ı Rum adıyla anılan bu ülke dünyanın en güzel yeridir. Tanrı başka yerlere ayrı ayrı verdiği güzelliklerin hepsini birden bu ülkeye vermiş. Ahalisinin yüzleri çok güzel, giysileri temiz, yemekleri nefistir. Bereket Şam'da, şefkat Rum'da (Anadolu'da) dendiği doğrudur, yani gerçek şefkat Anadolu halkı olan Türkmenler arasındadır" (Çağatay, 1982: s. 104).

İbn-i Battuta devamla şunları söyler:

"Alanya'ya gelişimizin ikinci günü, sırtına eski bir giysi, başına keçeden bir külah giymiş birisi gelip beni ve arkadaşlarımı ziyafete davet etti. Tercümana, bu adam fakirdir, ziyafet çekmeye gücü yetme, kendisini rahatsız etmeyelim dedim. Tercüman gülümseyerek; bu, ahilerin başkanı ve ayakkabı dikicisidir. Çok cömert ve konuksever bir kişi olup iki yüz kadar meslektaşı kendisini başkan seçtiklerinden, ziyafet ve toplantılar için bir zaviye yaptırmıştır. Bunlar, gündüz kazandıklarını gece sarf ederler, dedi" (Çağatay, 1982: s. 105).

Her ne kadar, Ahilik Kurumu 19. Yüzyıldan itibaren varlığını kaybetmiş olsa bile günümüzde Anadolu'nun birçok köy ve kasabasında yabancıları eve götürme, yemek yedirme vb. şeklindeki uygulamalarla devam ettirdiği ve hala ayakta ve uygulanır olduğunu görmek mümkündür.

"Köken itibariyle bir Dünya görüşü ve hayata bakış tarzı olan Ahilik, Türk düşüncesinin ve İslam Felsefesinin bir eseri olarak, insan hayatının ferdi ve sosyal bütün cephelerini kucaklayan top yekun bir nizamın temsilcisidir. Ahi kuruluşları yalnız çalışma ilişkilerini düzenleyen birer mesleki kuruluş olarak kalmamış, dini, kültürel, askeri ve sosyal hayatın diğer sahalarında icra ettikleri diğer faaliyetlerle de her zaman dikkati çekmişlerdir" (Turan, 1990: s. 136).

Osmanlı Devleti'nin kurulup gelişmesinden sonra iktisadi ve sosyal görüşler daha fazla ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ahi teşkilatları Türk örfi Hukuku ile İslam Hukukunun çalışma hayatı ile ilgili ilkelerini kaynak olarak toplumun çalışma ilişkilerini hayatın iktisadi ve sosyal gerçeklerine uygun bir şekilde yeniden düzenlemiştir" (Turan, 1990: s. 132,133).

"Ferdî ve Sosyal alanda toplumu ile kaynaşır hale gelen insan, çalışmayı bir eziyet değil mutluluk ve refahın bir gereği olarak kabul etmiş, yaşadığı toplumun bir parçası olduğunu idrak etmenin mutluluğuna ulaşmıştır" (Turan, 1990: s. 137).

"Ahiler, sanat ve satışa dek her hususu inceden inceye kurala bağlamışlardır. Bu durum hem meslek erbabı arasındaki, hem de üretici-tüketici arasındaki ilişkilerde rekabet, haset ve kavga gibi sürtüşmeleri ortadan kaldırmıştır" (Çağatay, 1982: s. 111).

Ahilerin sosyal faaliyetlerini kısaca şu şekilde maddeleştirerek açıklayabiliriz

Toplantılar: Ahi birlikleri tarafından sosyal amaçlı olarak düzenlenen toplantılar, genelde esnaf ve sanatkarlar arasında güçlü ve yaygın bir dayanışmanın sağlanmasını amaçlamaktadır.

Konukseverlik ve Yaren Sohbetleri: Ahilik felsefesi yalnızca şehir ve kasabalardaki esnaf ve sanatkarları eğitmekle kalmamış; daha geniş bir alana, köylere kadar uzanmıştır. Köylerdeki konuk odalarında yerli ve yabancı misafirler ağırlanmış, böylece konuklarla yerli halk arasında haberleşme sağlanması gerçekleştirilmiştir.

Merasimler: Usta, kalfa, çırak ilişkilerinin, göze, kulağa ve kalbe hitap edecek şekilde algılanmasını amaçlayan gösterilerdir.

Esnaf sandıklarında yapılan yardım: Esnaflarca düzenlenen eğlence, ziyafet, tören vb. giderler, ihtiyacı olanlara verilen krediler, yoksul esnaflara, bilginlere ve din adamlarına yapılan maddi yardımlar esnaf sandıklarından karşılanmıştır.

İmece Faaliyetleri: Birlik ve beraberlik, karşılıklı yardımlaşma niteliği taşıyan imece geleneği Ahi Birlikleri tarafından oluşturulan yaren kuruluşlarınca tüm köylerde gerçekleştirilmiştir (Hazar, 1990: s. 58,59).

c-Siyasi ve Askeri Faaliyetler

Ahilerin bütünleşme için uzlaşmacı bir tavır içinde bulunmaları, sentezci bir yaklaşımı benimsemeleri bu birliklerin siyasi faaliyetlerine temel teşkil etmektedir. "Savaşlarda görev aldıklarına dair hiçbir iz bulunmayan Ahi Birlikleri iç karışıklıklarda ve sınır bölgelerindeki ayaklanmalarda devletin yanında olmuşlar, gerektiğinde askeri bir güç gibi asayiş sağlamışlardır. İktisadi ve siyasi açıdan özerk bir kuruluş olmalarına rağmen anarşi ile mücadele etmişlerdir (Hazar, 1990: s. 54).

Devletin gücünün zayıf olduğu zamanlarda bile hiçbir zaman devlete karşı yönelmeyen bu güç (ahiler) her zaman devlete karşı yönelenlerin dikkate almaları gereken bir siyasi güç olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Özellikle Moğol istilasında Selçuklulara yardımcı olmuşlardır. Özellikle XIV. yüzyıla kadar Osmanlı ordusunun ikmal sisteminde Divan-ı Hümayun'ca gerekli görülünce yeterli sayıda elemanını mal ve hizmet üretmek üzere savaşa göndermiştir. "Savaş sırasında ordunun ihtiyaç duyduğu malzemelerin çok önemli bir bölümünü uğradıkları yerleşim merkezlerinden temin eden Osmanlı'da gerekli ikmal malzemelerini zamanında ve yeterince temin etme görevini Ahi Birlikleri üstlenmişlerdir (Hazar, 54). Halktan alınan ordu ihtiyaçlarının bedeli orta sandığı veya Hazine-i Hümayundan ödenmekteydi. Osmanlı ordusu gerekli malları arkadan getirme işini kendisi yapmayıp, yol boyunca hazırlanan yerlerden aldığı için her zaman çevik askeri bir güç niteliğini taşımıştır (Hazar, 1990: s. 56).

Osmanlı tarihinde ilk defa I. Kosova Savaşında görev alan esnaf grubuna "Orducu" takımı adı verilmiştir. Orducu takımına seçilen ahilerin ailelerinin ihtiyaçları, kendileri dönünceye kadar orta sandıklarından karşılanmıştır (Hazar, 1990: s. 56).

Ahiler şehir ve kasabaların yönetiminde de büyük fonksiyon icra etmişlerdir. Örnek olarak Ankara'nın yönetiminde üstlendikleri görevler verilebilir. Öyle ki ahiler, beylikler döneminde Ankara'nın yönetiminde söz sahibi olmuşlardır.

d-Eğitim Faaliyetleri

Türk eğitim tarihi incelendiğinde mesleki ve teknik eğitimin 12.y.y.'dan itibaren farklı şekillerde ve özellikle geleneksel yöntemlerle, genellikle esnaf ve sanatkar teşkilatlarınca karşılandığı görülmektedir (Yozgat, 2019: s. 83).

"Ahilikte asıl gaye ahlaki ve mesleki yönden üstün insan yetiştirmektir. Dolayısıyla ahilikte, ahlaklı, dürüst ve faziletli bir meslek erbabı meydana getirebilmek için mesleki eğitimi genel eğitim ile bir bütünlük içerisinde ele alınmış, bunu ömür boyu devam edecek bir faaliyet olarak uygulamak amaç edinilmiştir" (Arıcı, 2018: s. 169).

Ahilikte bir meslek dalı için aday alımı yapılırken onun kapasitesi, becerisi, yeteneği dikkate alınarak huy ve becerileri sınanır, zeka derecesi ve neye daha yatkın olduğunu belirlemeye yönelik bazı sınavlara tabi tutulurdu (Arıcı, 2018: s. 170).

İşyerine alınan kalfalar Ahiler tarafından eğitilmekteydi. Verilen eğitim faaliyetleri zanaat eğitimi, kültür eğitimi ve askeri eğitim olmak üzere üç grupta incelenebilir. Gerek iş başında gerçekleştirilen mesleki eğitim, gerek zaviyelerde gerçekleştirilen ahlaki eğitim, gerekse de yurt savunmasına yönelik olarak gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri sosyal hayatla bütünlük teşkil edecek şekilde ele alınmıştır. Genelde uygulamaya dayalı yaygın eğitim türü uygulanmıştır. Ahiler kalfalara mesleki bilgi vermekle onlara sosyal hayata lazım olacak pratik bilgiler de içeren derslerde vermekteydiler (Hazar, 1990: s. 59). Kısacası Ahi Kuruluşları faaliyet olarak hem atölye hem de okul fonksiyonu görüyorlardı. "Ahilikte mesleki eğitimde yani beceri kazandırmada geçerliği olan ve günümüzde de uygulanan bir diğer eğitim şekli ise tedrici metottur..." (Arıcı, 2018: s. 170).

"Ustalar, çıraklara sanatlarının bütün inceliklerini öğretmek zorundaydı. Ayrıca, ustalar çıraklarının iyi yetişmelerinden de sorumluydu" (Centel, 1982: s. 26).

Ahilik sisteminde üç basamaklı bir mesleki derecelendirme uygulanmakta olup bunlar; yamak ve çıraklık, kalfalık ve ustalıktır (Arıcı, 2018: s. 171).

5-AHİ KURULUŞLARININ ORGANİZASYONU

Ahi kuruluşlarının organizasyonu yönetim, satış, pazarlama gibi başlıklar altında incelenebilir.

a-Yönetim

Ahi Birlikleri'nin yaygınlaşması ve güçlenmesi oranında Anadolu'daki şehir ve kasabalardaki ekonomik hayat da Türklerin denetimine geçmiştir.

"Türklerin Anadolu'da yerleşik hayata geçme süreci ile oluşan Ahi Birlikleri, artık İslam İdeolojisi, göçebe şamanist gelenekler, Batı Loncalarının Anadolu'daki kalıntıları ve şehir ekonomisinin çıkardığı mecburiyetler sonucu bir üretim organizasyonu haline gelmişlerdir" (Eryiğit, 1989: s. 7).

Ahi Birliklerinde içinde bulunulan çağın gerekleri ölçüsünde bir yönetim modeli oluşturulmuştur. "Birliklerde uygulanan yönetim süreci, grup dayanışmasına, işbirliğine, iş bölümü ve uzmanlaşmaya, örgüt çapında amaçların benimsenmesine olumlu alt-üst ilişkilerine yer vermekte; insancıl, demokratik, evrensel, akılcı, yaratıcı bir nitelik taşımaktadır" (Hazar, 1990: s. 71).

Ahi Birliklerinde çağın ekonomik faaliyetleri doğrultusunda yapılacak işler, önceden alınan kararlarla planlanmakta, yapılabilir ve kabul edilebilir esaslara oturtulmaktaydı. Planlama zorunlu bir ilke olarak benimsenmiştir. Organizasyonun sadece belli bölümleri için öngörülmemiştir. "16. yüzyıla kadar tamamen birlikler tarafından

yapılan(düzenlenen) planlama işlevleri, 16. yüzyıldan itibaren kamu müdahalesi nedeniyle, devletle birlikte yapılmıştır" (Hazar, 1990: s. 73).

Ahilik "işletme organizasyon yapısında Usta, Kalfalar, Çıraklar ve Yamaklar olarak farklı statüler vardır:

İşletmede en üst statü olarak ustalık ise, çıraklık ve daha sonraki uygulamalarda kalfalık süresini dolduran ve yeterliliği onaylanan, işyeri açma hakkına sahip olan kişilere verilen unvandır. Usta, fiilen üretim yapan birliğin tabi üyesi olan ahidir. Ahi baba ve yönetim kurulunu seçme hakkına ve işyerinin mülkiyetine sahiptir. Yaşlılığı dolayısıyla işyerine gelemeyen ustaların işleri kalfalar tarafından yönetilmektedir (Hazar, 1990: s. 76).

"13-16. Yüzyıllar arası Birlik Organizasyon şeması ise şu şekildedir;

Ahi Baba
Yigitbaşı
(Severan)
Usta
Çıraklar
Kalfalar

Birlikler yukarıdaki örgüt yapısını 16. Yüzyıla kadar muhafaza etmişlerdir" (Hazar, 1990: s. 77). 16. yüzyıldan sonar ise organizasyon yapısına kadılık makamı ile kamu otoritesi girmiştir. Bu tarihten itibaren Birlikleri bir üst makam olarak Kadılar denetlemeye yönlendirmeye başlamışlardır.

Modern işletmecilikte grup dayanışması, koordinasyon çok önemlidir. Ahilikte 16. Yüzyıla kadar, ahi ahlak ve kurallarına göre koordinasyon sağlandığı için herhangi bir problemle karşılaşmamıştır. Fakat 16. Yüzyıldan sonra kamu otoritesinin müdahalesi nedeniyle koordinasyon sorunu gündeme gelmiştir (Hazar, 1990: s. 86).

Ahi Birliklerince üretim kendi sahip oldukları atölyelerde yapılmaktaydı. Aynı meslek ve sanattan olan usta ve kalfalar o zamanın sanayi sitelerini oluşturan hanlarda veya çarşılarda üretimde bulunuyorlardı. Buralarda her atölyenin sorumluluğu, üretimin niteliklerinden usta sorumluydu. Atölyeler aynı zamanda dağıtımın yapıldığı pazarlar görünümündeydi. Çünkü üretilen mallar yine yerinde alıcılara sunulmaktaydı. "...genel bir özellik olarak, atölye hem üretimin yapıldığı yer, hem de pazarlar ve fuarlar gibi organizasyonların zaman zaman varlığı ile birlikte üretilen mal ve eşyanın satışa arz edildiği bir yer olmaktadır" (Eryiğit, 1989: s. 12).

b-Üretim

Ahi Birliklerine bağlı olan ustalar işyerleri olan atölyelerde üretimde bulunmaktadırlar. Fermanlar vb. düzenlemelerle nerede, ne kadar, nasıl üretim yapılacağı en ince noktalarına kadar belirlenmektedir. Ahiler bu esaslar doğrultusunda da üretimde bulunmaktaydılar.

"İşkembeciler işkembeyi iyice temizleyip su ile yıkayıp temiz su ile pişireler ve pişkin ola ve sirkesi, sarımsağı tamam ola; başka hususları aşçıların tabi olduğu şartların aynı ola. Ciğerciler gözlene, ciğeri karıştırıp(akciğerle) pişirmeyeler.

Börekçiler de gözlene. Koyun eti 250 dirhem olunca çorbalı börek 200 dirhem ola. Yaprak börek 180 ola, meyanesi soğanlı ola, koyun etinden başka et karıştırmayalar ve böreğin başka maddeleri temiz ola ve hamurları arı undan ola"(Çağatay, 1982: s. 113).

Her meslek için üretim şartları, tek tek en ince noktasına kadar bağlayıcı kuralları düzenleyen fermanlarla düzenlenmiştir. Ahiler, bu ilkeler doğrultusunda atölyelerinde üretimde bulunmaktaydılar. Ürettikleri malları yine aynı atölyede satışa sunmaktaydılar.

Kalite, standart, fiyat vb. hususlar, bütün üreticilerde aynı mal için hep aynı olduğu için üreticiler için bir rekabet ortamı, bir üretme, çöksatma hırsı gibi davranışlara rastlanmamaktaydı.

Birliklerde üretim planlaması 16. Yüzyıla kadar tamamen birlikler tarafından 16. Yüzyıldan sonra ise devletle birlikte yapılmaya başlanmıştır.

"Sanayi devrimine kadar dünyada üretim el işi küçük atölye üretimi şeklindeydi. Dolayısıyla ahi esnaf sanatlarında üretim el işi üretimi şeklindedir. Bu sistemde verimlilik, üretimde baskın, önde gelen faktör olan ihtisaslaşmış işgücüne bağlıdır. Çünkü usta emek üretim işleyişi ve kontrolü yönünden etkili bir faktördür. Bu sistemde işleyiş ve kontrol yönünden etkili bir faktördür. Bu sistemde sermaye faktörü ikinci derecede önem kazanmaktadır...." (Eryiğit, 1989: s. 39).

"Ahilik sisteminde üretim miktarını talep belirlemektedir. Çünkü dönemin ekonomik hayatında ihtiyaçlar ticareti, ticaret pazarın genişliğini, pazarın genişliği de sanayinin yapısını oluşturmaktadır" (Hazar, 1990: s. 91). Ahi birliklerinde yığın üretim ve düşük üretimi söz konusu değildir. Çünkü üretim sipariş üzerine talep edilen miktar kadar yapılmaktaydı.

Üretim için gerekli hammaddelerin temini önemli bir problemdir. Hammadde temin etmeden üretim yapmak mümkün değildir. Hammadde temini devlet tarafından yapılmaktaydı. Bunun için önceden birlikler gereken miktarları hükümete bildirmekteydiler. Devletçe sağlanan hammaddeler isteyenlere dağıtılmaktaydı (Hazar, 1990: s. 92).

Ahiler üretimde belirli bir uzmanlaşmayı zorunlu kılmaktaydı. "Ahi Birliklerinde esnaf ve sanatkarların birkaç iş veya sanatla değil, yeteneklerine en uygun olan "tek bir sanatla uğraşma" ilkesi üretimde uzmanlaşmanın temel karakteristiğini oluşturmuştur. Uzmanlaşma, bir mamül üretiminin hammadde halinden mamül haline gelinceye dek bütün aşamalarını kapsama almakta ve ayrı ayrı ustalıklarda ve farklı atölyelerde gerçekleştirilmektedir" (Hazar, 1990: s. 94).

Mesleklerinde yeterince uzmanlaşmış ustaların ve kalfalarının ürettiği mallar, bu mallardaki kalitenin tarihsel süreç içerisinde Avrupa'da da bu alandaki sanatların gelişmesinde örnek olarak kullanılmıştır. Bu sanatlara örnek olarak boyacılık ve halıcılık verebiliriz.

Ahi Birlikleri bir yandan kendi üretimlerini denetlemeye ve birlik içindeki rekabeti sınırlandırmak için, diğer yandan da kendi dışlarında ortaya çıkabilecek kontrolsüz ve denetim dışı üretimi engellemeye çalışmışlardır. Kendi üretimlerini denetlemek için gerekli düzenlemeyi de yine kendileri yapmışlardır (Hazar, 1990: s. 98).

c-Pazarlama

Pazarlama, modern işletmelerde son derece önemli ve hayati bir konudur. Üretilen mal ve hizmetlerin talep edenlere ulaştırılması üretimi şekillendirmektedir. Üretilen mallar elden çıkartılamazsa bu durumda işletme olumsuz olarak etkilenmektedir. İş bölümünün gelişmesi ürünlerin türlerinin artması ve nüfusun kentleşmesi pazarlamayı da beraberinde önemli hale getirmiştir. Kentler geliştikçe yerel pazarlarda gelişmiştir.

Ahi Birlikleri yukarıda ifade ettiğimiz gibi üretimi atölyelerde yapmaktaydılar. Üretilen malların pazarlanması yani tüketicilere arzı da yine aynı atölyede yapılmaktaydı. Bu dönemde pazarlama bir sorun olmamıştır. Çünkü üretilen malların fiyatları da birbirine eşitti. Aynı meslekteki üreticilerin aynı çarşı veya handa üretimde bulunmaları pazarlama denilen mal tanıtımı ve satımını bir problem olmaktan çıkarmıştır. Çünkü üretimde rekabet yok, eşitlik vardı. "Üretilen mamüller işyerleri dışında; sanat türlerine

göre ulaştırılan ve her birinde tek bir cins ticaret maddesinin toptan satışı veya dağıtımının yapıldığı kapalı pazar görünümündeki kapan hanlarında da satışa sunulmuştur" (Hazar, 1990: s. 138).

d-Sermaye Oluşumu ve Kullanımı

Ahi Birlikleri getirmiş olduğu sistemle kendi sermayesini yine kendi içinden temin etmekteydi. Buna göre kira gelirlerinin en önemlisi de çalışanların elde ettikleri gelirin 18 dirhem gümüşe karşılık gelen miktardan fazla gelen miktarları orta sandığında toplanmaktaydı.

"Bu meslek teşekküllerinin en önemli müesseselerinden birisi ödenen aidatların Ahi Kuruluşunun maddi varlığının toplandığı "Orta Sandığı"dır. Aidat gelirleri ile beraber, bağışlar, kiralar ve vakıf gelirleri "Orta Sandığı"nda toplanmıştır. Bu gelirler üyelerin iktisadi faaliyetlerini destekleyen yardımlarda kullanıldığı gibi, yaşlı, hasta, sakat üyelerle, bunların dul ve yetimlerine, ölüm, tabi afet hallerinde kazanç imkanları ortadan kalkanlara, sosyal güvenlik fonları şeklinde de kullanılmıştır" (Turan, 1990: s. 138).

"...Herhangi bir kişi usta olmadan dükkan veya atölye açamadığı gibi sermaye birikimi de söz konusu olmadığından, yeni usta olan bir usta veya sanatkar dükkan açabilmek için elinde hazır bir sermaye bulunmamaktadır. İşte burada Ahi esnaf ve sanatkarlarının oluşturmuş olduğu birlik devreye girmekte, usta olan kişinin dükkan veya atölyesini kurmaktadır. Birlik bu mükellefiyetini birlik üyesi olan esnaf ve sanatkarın birliğe yatırmış olduğu aidatlarla yerine getirmektedir" (Eryiğit, 1989: s. 47).

"Talep fazlası üretimin olmaması, kar getirici gayretlerin önlenmesi, kapitalist düşüncenin gelişimini ve sermaye birikimini engellemiştir. Bu nedenle usta olan esnaf ve sanatkarların işyeri açabilmek için hazır sermayeleri yoktur. Esnaf ve sanatkarlara işyeri kurabilmeleri için gerekli finansman, Ahi Birliklerine ait "orta sandıkları" tarafından karşılanmıştır. Her birliğe ait orta sandığı (esnaf kesesi, esnaf sandığı) birliğin Kethüda, Yiğitbaşı ve Lonca kurullarınca yönetilmiştir. Orta sandıklarının gelirlerini esnafın bağışları, esnaflardan alınan aidatlar, kira gelirleri, vakıf gelirleri, faizleri oluşturmuştur" (Hazar, 1990: s. 106). Orta sandığından gereken sermaye temin edilerek yeni dükkan açan usta için de "Pabucunu dama atmak" deyiminin kullanıldığı ve halen kullanımının devam ettiğini söylemek mümkündür.

"Kethüda yiğitbaşı ile ihtiyaçların gözetim ve sorumluluğu altında bulunan bu sandığın sermayesi esnafın bağışları ile çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa yükselenler için ustaları tarafından verilen paralardan ve haftada veya ayda bir, esnafın mali gücüne göre toplanan paylardan birikirdi...

Esnaf sandığında biriken bu paralar %1 faizle, ihtiyacı olanlara veya sanat ve ticaretini geliştirmek isteyen esnafa borç verilir ve faizlerden biriken para da hayır işlerinde sarf edilirdi...

Her esnafın sandığında altı kese bulunurdu. Bunlar :

1-Atlas kese: Esnaf vakfına ait her türlü huccet ve yazışma evrakı bunun içinde saklanır.

2-Yeşil Kese: Esnafa ait vakıf çıkarlarının senetleri ve tapı senetleri bunun içinde saklanır.

3-Örme Kese: Vakıf paralarının korunmasına ve saklanmasına mahsustur.

4-Kırmızı Kese: Faize verilen paraların senetleri saklanır.

5-Ak Kese: Her türlü gider senetleri ile, onaylanmış yıl hesapları bunun için saklanır.

6-Kara Kese: Tahsili imkansız senetlerle, bunlarla ilgili şeyler bunun içinde saklanır.

Sandığın belli başlı gelirleri şunlardır; kira gelirleri, vakıf paralar, faizler, vasiyet, hibe, duhuliye ve teberrular.

Giderleri: Onarım giderleri, vergiler, yoksul esnafa yardım, bilginlere ve yoksul din adamlarına yardım, görevlilere maaş veya aylık, yıllık, yazları kullanılan kar, şekil vb. bedelleri"(Çağatay, 1982: s. 153,154).

6-AHİ KURULUŞLARINA BENZER KURULUŞLAR

Bu bölümde kısa kısa Ahilik öncesi ve sonrası kuruluşlar olarak benzer kuruluşlar incelenmeye çalışılacaktır.

a-Ahilik Öncesi Kuruluşlar

Ahilik öncesi kuruluşlar arasında en çok dikkat çeken kuruluşlar derneklerdir. Derneklerin çoğunu tasavvufi yada felsefi görüş ve anlayış birliğindeki inanların kurmuş olduğu derneklerdir. Ahiliğin de tasavvufa benzer terbiyevi, ahlaki görüşü vardır ama Ahilik'te ahi olmanın ilk şartı esnaf, sanatkar ya da bir meslek sahibi olmaktır (Çağatay, 1982: s. 60).

a1-İhvan üs-Safa:

X. Yüzyılda Basra bölgesinde ortaya çıkan felsefi çığırın taraftarlarına verilen isimdir. Alman Oryantalist'i Dr. Dietrici, bunların isminin "Halis kardeşler" anlamına geldiğini ifade etmiştir. Aynı felsefi görüş etrafında toplanan bu kişiler; "İnsan ruhunun ölümsüzlüğüne, karşılıklı yardımlaşma ve eğitim ile ruhların arınacağına inanan kişilerin bir araya gelmesinden doğan "ihvan üs-safa" daha çok felsefi boyutlu görüşleri savunan, daha çok tarikata benzeyen bir kuruluştur (Çağatay, 1982: s. 61).

a2-Batınlık

Kur'an'ın emirlerinde yapılmaması emredilen şeylerin bilinmesi diğerlerinin ise bilinmesine gerek olmadığını savunan, daha çok kelami konuları işleyen, bu yönünden dolayı tasavvufa benzerliği daha fazla olan kuruma "Batınlık" bu kuruma mensup olan kişilere de "batını" denmektedir (Çağatay, 1982: s. 62).

a3-Karmatiler

Irak'ın Vasıf bölgesinde Karmat adında birisi, Hz. Peygamberi örnek alarak bir birleşme yeri yapmıştır. Bu yerin adına "Dar ül-Hicre" adı verilmiştir. Bu tarikata üye olan tarikat mensuplarına da "Karmeti" adı verilmiştir (Çağatay, 1982: s. 62).

Bu tarikatın kurucusu "Meymun Kaddehoğlu Abdullah" adında birisidir. Bu tarikatı Hamdan Karmat adında birisi genişletip yaymıştır. Abbasi Devletinin ülkede uyguladığı baskıdan da faydalanarak ortak mülkiyet anlayışını tarikatına esas ilke olarak kabul etmiştir. Zenginlerin malını paylaşmayı, ana ilke olarak kabul etmiştir. Zamanla Irak'ta yayılmıştır. Karmatilik öncelikle bir tarikat olarak ortaya çıkmış fakat zamanla ekonomik bir takım amaç ve uğraşlara da katılmıştır (Çağatay, 1982: s. 66).

a4-Haşişiler

Gizli bir İsmaili tarikatıdır. Kurucusu Hasan Sabbah'tır. Hasan Sabbah'ın ünlü Selçuklu veziri Nizamülmülk, ünlü matematikçi, hakim ve şair Ömer Hayyam ile okul arkadaşı olduğu söylenmektedir.

Haşişiler denmesinin sebebi, bu tarikata mensup olan insanların afyon yutmalarıdır. Başkanları müritlerine önemli bir görev vereceği zaman bunlara afyon ya da bal ile

çörekotu karışımı bir macun yediriyordu ki bunu yiyenler kendilerine verilen görev uğruna kendilerini feda etmeye hazır duruma gelirler, aynı zamanda da güzel huylu olurlardı (Çağatay, 1982: s. 67,68).

a5-Melamilik

Anadolu Türkleri arasında yaygın olan tarikatların Ahiliğe benzetildiği gibi Melamilik de Ahilik Kurumuna benzetilen kurumlardan birisidir. Melamilik bir nevi felsefi görüş ve bu yorumlayışlardan çıkartılan ilkeler doğrultusunda hayatı yaşama çabalarıdır. Yaşam kuralı olarak kendisine fakirliği seçmiş ve onu yegane yaşama kuralı olarak benimsemiştir (Çağatay, 1982: s. 69).

a6-Masonluk

Evensel nitelik taşıyan, dünyanın her yerinde kurulan ve yayılan ve günümüzde de faaliyetlerine devam eden bir kuruluştur.

"Mason kelimesi (Maçon) Fransızca'da duvarcı, duvar yapıcısı, "maitre maçon" sözcüğü de "duvar ustası" demektir. Masonların toplantı yerlerine "mason mahfili" veya "mason locası" denir. Her loca ayrı ve özel bir adla anılır. Törenleri sırasında bu toplantı yerinin adı "mabet"tir. ...Enternasyonel niteliktedir."80 (Çağatay, 1982: s. 70).

"Masonlar bu derneğin kuruluşunun İsrail Kralı ve Peygamber Süleyman zamanına dek çıkarırlar (M.Ö.973-933)" (Çağatay, 1982: s. 70).

Masonluğun bu kadar uzun süre yaşamış ve hala yaşamakta olmasının temel sebebi amacının evrensel bir amaç olması, dolayısıyla bütün dünya insanların bu amacı benimsemelerinin kolaylıkla sağlanabilmiş olmasıdır. "Bu amaçlar, "Kavaid-i esasiye" yani masonluğun temel kuralları adlı eserde şöyle anlatılmaktadır.: "aslında insan sevgisi ve ilerleme sebebi olan masonluğun mevzu, gerçeği aramak, tahsil-i ahlak ve yardım etmektir. ...Temel kuralları şunlardır: karşılıklı hoşgörü, kendine ve başkalarına saygı, salt vicdan özgürlüğü, Doğa üstü telakkileri üyelerinin kişisel takdir alanına bırakıp inanç konusunda kesin fikirler ileri sürmez. Çalışma prensipleri, hürriyet, müsavat ve uhuvvettir (özgürlük, eşitlik, kardeşlik). Masonluk, yeryüzünde yaşayan masonları birleştiren kardeşlik bağlarını bütün insanlara yaymak görevleri ile yükümlüdürler: üyelerine fikirlerini, mason sırlarının gizliliği koşuluyla iyi örnek olmak, yazı ve her durumda bulunmak suretiyle yaymayı örgütler. Mason her yerde ve her durumda biraderine yardım etmekle birlikte onu aydınlatmak, gerektiğinde hayatını tehlikeye atarak korumak ve haksızlığa karşı savunmak görevi ile yükümlüdür. Masonluk çalışmayı, insanın asıl görevi cümlesinden sayar ve onlar kol ve fikir işçiliğini aynı derecede yüce sayar (Çağatay, 1982: s. 71,72).

7-AHİLİK DIŞI KURULUŞLARIN AHİLİKLE MUKAYESESİ

Yukarıda Ahiliğe benzer kuruluşlar olarak kısaca vermiş olduğumuz oluşumlar genellikle biçim bakımından Ahiliğe benzerler. Bunun sebebi ise hepsinin de sosyal içerikli kuruluşlar olmasıdır.

"Ahilik, yiğitlik, ahlaklılık, konukseverlik, yardımcılık ve sanat olmak üzere üç temel üzerine kurulmuştur. Bu temel elemanlardan biri eksik olsa Ahilik olmaz. Halbuki yukarıda incelediğimiz kuruluşların prensipleri bundan farklıdır" (Çağatay, 1982: s. 82). Bunların çoğu tarikat görünümünde veya felsefi bir akımın taraftarlarının oluşturdukları birliklerdir.

Ahilikte yamak-çırak, kalfa-usta, hiyerarşisi vardı. Fakat bu sıralama sanat ve meslekte gelişmenin bir sonucudur. İş saatleri dışında zaviyelerde yapılan toplantılarda bunlara

savaşçılık, konuk ağırlama ve adab-ı muaşeret kuralları öğretilmektedir. Ahiler barış zamanında sanatlarını ve toplum ahlakını geliştirmeye çalıştıkları gibi, savaş zamanında da silah elde orduya katılır düşmanla savaşırlardı. Fakat diğer kuruluşların bu kadar topluma katılmaları, toplumun lehine her türlü faaliyette yer almaları söz konusu değildir. Ahilik ise üyelerin mutlaka bir sanatla uğraşmalarını şart koşması onun dünya ilişkisini, topluma bağlılığını açıkça göstermektedir (Çağatay, 1982: s. 82,83).

"Ahi Kuruluşu, yüksek ahlak ilkeleri, karakter ve fazilet üstünlüğü ve sanat becerileri geniş ve sürekli teşkilatları dolayısıyla büyük ilgi görmüş, bu konu üzerinde kalem oynatan herkes bunları bu tür kuruluşların hepsi ile kıyaslamak istemişlerdir" (Çağatay, 1982: s. 85).

8-BİZANS LONCALARI İLE AHI BİRLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkler Anadolu'ya geldikleri zaman, Anadolu'ya hakim olanlar Bizanslılardı. Bizans'ında kendine has bir esnaf ve sanatkar teşkilatı vardı. Hatta bazı bilim adamları Türklere has Ahi Birliklerinin kaynağının Bizans Loncaları olduğunu ileri sürmektedirler. Fakat Ahilik'le Bizans Loncaları karşılaştırıldığı zaman aralarında birtakım farklılıklar olduğu görülür. Bu farklılıkları şu şekilde gruplandırabiliriz.

a-"Bizans Loncaları devlet tarafından bazı kamu görevlerini yerine getirmek üzere kurulmuş mesleki bir teşkilattır. Ahi Birlikleri ise devlet otoritesinin dışında kurulup gelişmiştir" (Ekinci, 1991: s. 11).

b-Ahi Birliklerine üyelik serbesttir. Fakat Bizans Loncaları sadece tüccar ve sanatkarları üye olarak kabul etmekteydi. Ahi Birliklerine üyelik serbesttir. Üyeliğe kabul işlemleri teşkilat yetkililerince yapılır, bu konuda devletin herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir.

c-"Organizasyon ilke ve kuralları Bizans Loncaları için siyasi otorite tarafından belirlenirken, Ahi Birliklerinde ahilik felsefesine uygun olarak genelde birlik yöneticilerince belirlenmektedir" (Hazar, 1990: s. 36).

d-"Bizans Loncaları kast yapısı taşımalarına ve katı gruplar haline gelmiş olmalarına karşılık, Ahi Birlikleri hiç bir zaman kast grupları haline dönüşmemiş ve böylesi birlikler içinde genellikle karşılanan kastlaşma eğilimine karşı çıkmıştır" (Ekinci, 1991: s. 12).

e-Bizans Loncaları, devletin ihtiyaçlarını karşılama amacıyla kurulmuş kamu işletmesi sayılabilen saray loncaları ile özel kişilerce kentlerde kurulmuş devlet denetimindeki loncalar olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür. Ahi Birlikleri için ise böyle bir ayırım yapmak mümkün değildir. Birlikler genelde özerk bir yapıya sahiptir"(Hazar, 1990: s. 36).

f-Bizans Loncaları üretimi güven altına almak amacıyla kast yapısına dönüşmüş olan kuruluşlardır. Ahi Birlikleri ise kastlaşma eğilimine karşı çıkmışlardır. Bunun için ahi kuruluşları kastlaşma eğilimini benimsemeyen organizasyonlardır.

g-Bizans Loncaları sınıflı bir toplum yapısını meydana getirecek şekilde örgütlendikleri halde, Ahi Birlikleri sınıflı toplum yapısına yer vermeyecek şekilde organize olmuşlar, böylelikle toplumsal bütünleşmeyi sağlamışlardır.

Bu farklılıklar Ahi Birlikleri'ni Bizans Loncalarının devamı ve kopyası olarak benimseyen yaklaşımları geçeriz kılmaktadır. Benzer kuruluşları aynen devam ettirmeyip sentezini yaparak içinde bulunduğu toplumun özelliklerine göre şekillendiğinin ifadesidir. Ahi kuruluşları kaynağını ve dayanağını İslam inancı ve Türk töresinden alan meslek kuruluşlarıdır.

9-ORTAÇAĞ AVRUPASINDA ESNAF VE SANATKAR KURUMLARI

Orta çağ Avrupa'sında ahilik benzeri kuruluşlar XI. Yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan korporasyonlardır. Esnaf ve sanatkarlar birliği anlamına gelen Loncalar adıyla da anılan bu kuruluşlar, kendi kurup geliştirdikleri şehirlerde faaliyette bulunmuşlardır. Bu yıllar Avrupa'sında üç şehir tipi vardı. Bunlar Burglar, dini siteler ve ticari kolonilerdir.

Tüccar kolonileri hızlı bir şekilde gelişmişlerdir. Ticari faaliyetler arttıkça birçok kişiye iş bulma imkanı da artmıştır. Hamal, arabacı, kayıkçı gibi mesleklere mensup birçok kişi gelip şehirlere yerleşmiştir. Böylece bu şehirler hızlı bir gelişme göstermiştir. Sanatkarlar her gün artan halkın ihtiyaçlarını karşılayarak para kazanmaktaydılar. Sanatkarlardan bir bölümü fırıncılık, ayakkabıcılık, biracılık yaparken ötekiler de tacirlerin getirdiği hammaddeleri işliyorlardı. Böylece sanayi tacirin hemen yanında yer alıyordu. "Flandı da yün işçileri XI. y.y. sonunda başlayarak köylerden şehirlere akın ettiler ve bu ülke dokumacıları tacirler yönetiminde toplanarak ortaçağ sonuna dek Avrupa'nın en gelişkin sanayicileri durumunu sürdürdüler" (Çağatay, 76). Şehirler kalabalıklaştıkça, yeni gelenler surların içinde bulunan şehir dışında yerleşmek zorunda kalmışlardır. Böylece şehirler de daha geniş bir alana yayılmaya başlamıştır.

Ortaçağ'da ticaretle uğraşanlar şehirlere yerleşmiş oldukları için bunlar arasında sınıf zihniyetinden ziyade, mahallilik zihniyeti teşekkül etmiştir. Bu yıllarda Avrupa'da da her şehir ayrı bir alem gibi idi. Bu nedenle tekelcilik ve himayecilik şehirlerin her birinde son raddesine varmıştı. Her şehir kendi ticaret ve sanayini yüceltmeye ve öteki şehirlerin ticaret ve sanayini kendi alanından uzaklaştırmaya çalışmaktaydı. Kendi kendine yetmek ve tüm ihtiyaçlarını kendisi kendi içinde istihsal etmenin çarelerini arıyordu (Çağatay, 1982: s. 77). Bu yıllarda bu toplumun yapısı şu mesleki teşekkülleri bünyesinde taşıyordu.

a-Üniversiteler:

"Ortaçağda üniversite terimi her türlü tüzel kişiliğe haiz korporasyonlar için kullanılıyordu. Bu tüzel kişilik ise ancak bazı hakların imtiyaz haline gelmesi ile vücut bulabilmektedir. Bu da ancak senyörün emriyle olabilmekteydi. Bu dönemde tüzel kişiler ortaçağ ekonomisine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Ne şekilde olursa olsun demek, ortaçağ ekonomi sisteminin içine girmiş ve onu yanlış yola sapmaktan kurtarmıştır" (Çağatay, 1982: s. 78).

b-Assosiyasyonlar(dernekler)

Ekonomik faaliyeti ve kişisel özgürlüğü, uygun koşullar içinde elde etme ihtiyacı, burjuvalar arasında birleşme fikir ve arzusunu doğurmuştur. Bu cümleden hareketle dini dernekler, ticari şirketler, sanat locaları, komünler ve buna benzer başka kuruluşlar ortaya çıkmıştır (Çağatay, 1982: s. 78). Dernekleşmenin özgürlüğü artırıcı fonksiyonu derneklerin türünü ve sayısını arttırmıştır.

c-Confrerie(Dini Dernekler)

Avrupa'da ortaya çıkan tüzel kişilerin ilk zamanlardaki şeklidir. Avrupa'da kurulan tüzel kişiler önce confrerie şeklinde, daha sonra da diğer şekillere dönüşmüştür. "Gerçekten ticari ortaklıklar, korporasyonlar ve hatta burjuva birlikleri dahi çoğu kez dini dernek biçiminde ortaya çıkmışlardır" (Çağatay, 1982: s. 79).

d-Ticari Ortaklıklar

Öncelikle dini dernekler şeklinde ortaya çıkmış daha sonra ekonomik ve sosyal haklar genişleyince Ticari Ortaklıklarda genişlemiştir. Tehlikeler karşısında birleşme isteği güçlenmiştir. Bu istek ticaret alanında batı ekonomisinin başlıca gelişme etkeni olmuştur. Bu ortaklıklar aynı zamanda sigorta, himaye ve işletme ortaklıkları niteliğindedir. Sigorta şeklinde üyelerini tehlike ve zararlara karşı korumaktaydı. Himaye ortaklığı niteliğinde ise yolların güvenliği için silahlı kişiler kullanılmaktaydı (Çağatay, 1982: s. 79).

e-Korporasyonlar

"Tacirlerden görerek sanatkarlarda kendilerini koruma ve üretimi düzenleme ihtiyacı duydular ve bu ihtiyaçtan da korporasyonlar veya lonca dediğimiz "sanatkarları koruma kurumu" doğdu. XII.y.y. da ortaya çıkan bu loncaların asıl amacı, rekabeti ortadan kaldırmaktır. Bunların kuruluşunda doğuda daha önce doğmuş olan benzer kuruluşlar etkide bulunmuştur" (Çağatay, 1982: s. 79).

"...Doğu'da Fütüvvetler, Ahi Kuruluşları, Gedikler veya kısaca lonca isimleri altında siyasi, iktisadi, mesleki ve askeri yönleri ile bu toplumların sosyo-ekonomik ve siyasi hayatını şehir ekonomisi çerçevesi içinde tanzim ederken, korporasyonlar ismi altında Avrupa toplum hayatında ortaya çıkış biçimleri biraz farklı olmuştur. ... Bütün ortaçağ boyunca "Meslek ve Zanaat Kuruluşları" olarak adlandırılan bu kuruluşlar ancak, Büyük sanayi ihtilalinin ortaya çıkmaya başladığı 18. y.y.da korporasyonlar ismini almışlardır. ...Şehir ekonomisinin temel unsuru haline gelen korporasyonlar muhafazakar ve koruyucu özellikleri ile yaşadıkları çağın sosyo-ekonomik hayatını düzenlemişlerdir" (Turan, 1979: s. 10,11).

Şehirlerde esnaf gibi yaşayan bir başkaları yani sanatkarlarda vardı. En büyük kitleyi de sanatkarlar teşkil ediyorlardı. Bunlar genelde küçük atölyelerin ustaları, sahipleri olup, yanlarında birkaç işçi çalıştırmakta, faal olan ve aynı zamanda özgür olan bir burjuvazi meydana getirmektedirler (Çağatay, 1982: s. 80).

Avrupa'da üretici ve tüketiciye uygun bir şekilde ekonomik sistem tanzim edilmeye çalışılmıştır. Avrupa'da bu yıllarda belediye tüketiciyi himaye etmekle yükümlüydü. Bu alanda ilk zamanlarda belediyecilik kuralları uygulanmıştır. Bu dönemde hırsızlığa ve sahtekarlığa karşı alınan tedbirler dikkate değerdir. Fakat tüketicinin bu derece korunmasının sebebi "oradaki burjuvazinin çıkarlarının ve şehrin dışındaki ürünü koruma düşüncesidir." Ayrıca her sanatkar meslektaşlarının sattığı fiyata satmak, onların yaptığı kalite ve mükemmellikte mal yapmak zorundadır (Çağatay, 1982: s. 80,81).

Görüldüğü gibi Korporasyonların Ahi Birliklerine benzeyen birtakım yönleri vardır. Ayrıca farklı yönleri yani birbirine benzemeyen yönleri de vardır. Ahilikle Korporasyonlar arasındaki benzerlikler şunlardır.

1-Her iki organizasyon da doğdukları çağda geçerli olan "elişi üretim" tarzı ile çalışmışlardır.

2-Batıda ve Anadolu'da ihtisaslaşma bu örgütler sayesinde gerçekleşmiştir. Her esnaf ve sanatkar sadece bir meslek dalında uzmanlaşmıştır.

3-Fiyatlar önceden yetkililerce belirlenmekte, lonca veya birlik mensupları ancak bu fiyat üzerinden satış yapabilmektedirler.

4-Her iki organizasyonun da ortaya çıkış amacı üyelerinin rekabete, fakirliğe ve yabancılara karşı korunmasıdır. Yabancılar Anadolu'da Türk ve Müslüman olmayan sanatkarlar, batı da ise "kat" dışında kırsal kesimde yaşayan esnaf ve sanatkarlardır.

5-Her iki organizasyonda da her ustanın çalıştıracağı çırak sayısı lonca veya birlik tarafından bilinmekte ve bu sınırın dışına çıkılamamaktadır. Fakat zamanla bu kuraldan sapmalar görülmüştür.

6-Her iki organizasyonda da üretimi yapılan mal yada eşyanın nitelikleri ve miktarı önceden bellidir. Esnaf ve sanatkarlar belirlenmiş olan bu sınırlar içinde faaliyette bulunabilmektedirler. Bu sınırın dışında üretim yapacaklara lonca izin vermemektedir.

7-Her iki organizasyonda herkesin usta olmaması da bir başka benzer yöndür.

8-Her iki organizasyonda da seçim usulü vardır. Anadolu'da ülke çapında ve her şehir ve kasabada aynı meslek şubesindeki yönetimin hem de şehir ve kasabadaki bütün yönetimin organizasyondaki statüsünün belirlenmesi için yapılan seçim, batıda da aynı amaçla kullanılan demokratik bir yol olmuştur.

9-Her iki müessesede içinde buldukları zamanın en etkili sosyal güvenlik müessesesi olmuşlardır (Eryiğit, 1989: s. 56).

Ahilik'le Korporasyonlar arasındaki belli başlı farklılıkları da şu şekilde sıralayabiliriz.

1-Ahiliğin doğuşunda dini değerlerin etkisi son derece fazladır. Ahilik, Anadolu'da tarikat esprisi ile ortaya çıkmış zamanla meslek ve sanat özelliği ön plana çıkan birlik organizasyonunun aksine, batıdaki loncaların çıkışı sadece mesleki, iktisadi ve ticari bir tarzıdır.

2-Ahi Birlikleri Selçuklularda ve Osmanlılarda bünyesinde hem esnaf hem de sanatkarları barındırmalarına karşılık Batı'da tüccarlar ayrı bir örgütlenme ile müstakil hareket etmişlerdir. Zamanla sanatkar loncalarını kendilerine bağımlı hale getirmişlerdir. Ahilikte ise böyle bir durum söz konusu değildir. Batıda tüccarlar ve tüccar loncaları hep kapitalist bir eğilim taşımışlardır.

3-Anadolu'daki Ahi Birliklerine kamu otoritesinin müdahalesi 15.y.y.'dan itibaren belirgin olarak görülmekle birlikte, Batı'da baştan sona kadar "kent yöneticileri" diğer "kent yöneticilerine" karşı loncaları kullanmaya çalışmışlar ve kullanmışlardır da.

4-Batı'da sosyal ve siyasal yapı nedeniyle kentler ve kent loncaları arasında rekabet, çatışma ve yarışma eksik olmamıştır. Anadolu'da ise birliklerin yaptırım gücü ve etkisi devam etmiştir. Ahi Birlikleri mahalli olmanın yanında milli bir mahiyet de taşımaktadır.

5-Batı'da loncalar kendi mensupları dışındakilere kapılarını kapalı tutmuştur. Ahi birliklerinde ise kapı herkese her zaman açıktır.

6-Batı'da tüccar ve sanatkarların ayrı örgütlenmelerinden dolayı çeşitli sosyal karışıklıklar meydana gelmiştir. Ülkemizde böyle bir hadise 19.y.y'ın 2. yarısına kadar ortaya çıkmamıştır(Eryiğit, 1989: s. 58,59).

10-AHİLİĞİN ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN ÖNEMİ

Ahilik kurumu, çalışanın hakkının alın teri kurumadan verilmesi gerektiğini savunmuş, böylelikle çalışanla çalıştıran arasındaki daimi güven ve çalışma barışının sağlanmasını temin etmiştir. Böylece çalışan ve çalıştıran arasında iş uyuşmazlığı yaşanmamış, istihdam ve istihsalin artışı sağlanmıştır (Erbaşı, 2018: s. 122). "Ahilik teşkilatında; işçi, işveren ve müşteri her biri için diğerleri üzerinden para kazanılması gereken "ötekiler" değil, bilakis 2müşteri velinimet" çalışan ise ona emanet bir kişidir" (Erbaşı, 2018: s. 122).

Ahiliğe bir sanat, meslek veya ticaretle iştigal etmeyenler katılamazlardı. Ahilik sisteminde işyerinde sanatkarlara mevcut hiyerarşi içerisinde meslekle ilgili bilgilendirme ve mesleğin incelikleri, akşamları toplanılarak iş ahlakı, haftanın belirli zamanlarında silah talimi ve ata binme eğitimleri öğretilir ve çırakların okuyup yazmalarını geliştirici eğitim ve talimler yapılırdı (Diken, 2018: s. 311).

"Ahilik teşkilatı ve ahilerce benimsenen ilkeler imanın davranışa yansıyan ahlaki yönünü oluşturmaktadır. ...Ahilik teşkilatlanmasında yamaklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık süreçlerinde adalet, emanet, mesleki ehliyet ve liyakat gibi sanat erbabında bulunması gereken bazı niteliklerin ön planda tutulduğu bilinmektedir (Kanik, 2019: s. 179).

Örf, adet ve geleneklerimizde kaynağını Ahilik Kurumundan alan ve hala uygulaması devam eden bazı davranışlar vardır. Binlerce yıldır uygulana uygulana bu davranışlar halkımızın, insanımızın benliğine yerleşmiştir. Her ne kadar Ahilik Kurumu 19.y.y.'dan itibaren etkisini yitirmiş olsa da, hala uygulanan bazı uygulamalar atasözü olarak da dilimize yerleşmiştir. "Eti sana kemiği bana", "Pabucunu dama atmak" gibi özlü sözler bize Ahilik uygulamasından kalan ata sözlerimizdir.

Bütün eski ve ortaçağ topluluklarında olduğu gibi halk, kılıç sahipleri, kalem sahipleri, toprak işçileri ve hayvancılar, sanat ve ticaretle uğraşanlar olmak üzere dört büyük grupta toplanmıştır (Çağatay, 1982: s. 137).

"Her Ahinin mutlaka belli bir meslek üzerinde, çıraklıktan başlayıp ustalığa varan bir meslek hayatının olması ilkesi, ahiliğin temel prensiplerindedir"(Erbaşı, 124). Ahilikte aynı zamanda tesis edilen üretim ve personel ilişkilerinin aksamadan devamını temin için çok katı bir usta çırak ilişkisi sistemi kurulmuştur (Erbaşı, 2018: s. 125).

Elimizde esnaf ve sanatkarların Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki yapısından, ilkelerinden, gelenek ve törelerinden bahseden eser bulunmamaktadır. Kütüphanelerimizde varsa bile maalesef dil bilmemeziğimizden dolayı haberimiz de yoktur. "Ancak XX. y.y'ın başlarında, Serezli Esat Bey, Osman Nuri Ergin'in ricası üzerine, Mecelle-i Umur-ı Belediye adlı eseri için, doğduğu şehir esnafının bütün faaliyetlerini tasvir eden bir inceleme hazırlamıştır(Çağatay, 1982: s. 138).

Sanayileşme ile birlikte çalışma ilişkileri ve koşulları hızla değişmiştir. "...hiç şüphesiz fabrika müteşebbisleri küçük sanat ustaları olmadıkları gibi, bu müteşebbislerin emir ve hizmetinde çalışan ve henüz gençlik çağını yaşayan iş güçleri de, küçük sanayi kalfa ve çırakları değillerdi. 16'ncı asrın mevzuatı sınaî sayın yeni şekillerine uymuyordu..." (Kessler, 1945: s. 34).

Ahi zaviyeleri bir merkezde toplanmamıştır. Başka başka illerde, kasabalarda ve köylerde bulunmaktaydılar. Bu zaviyeleri ahi başkanları yaptırır, gücüne göre halı, kilim, keçe vb. sergilerle döşer kandiller asardı.

Ahi zaviyelerinin üyeleri, gündüz işlerinde, sanatlarında çalışıp para kazanır, kazançlarının bir parçasını ikindiden sonra başkana getirirlerdi. Bu paralarla meyve, yemek ve zaviyelerin başka tüketim gereçlerini satın alırlardı.

Ahi zaviyelerine bir konuk geldiğinde Ahiler toplanır, birlikte yemek yerler ve oynarlardı. Zaviye başkanı, yönetim başına seçimle gelirdi. Başkanın buyruklarına kesin olarak uyulurdu.

Başkanlar devlet otoritesinin olmadığı yerlerde yönetimi ele alırlardı. Bu nedenle, buyrukları, yasakları ve ata binişleri hükümdarlarınkine benzerdi.

Ahi zaviyelerinin üyelerinin çeşitli görevleri vardı. İmam, müderris, vaiz, silah kullanmayı, yazı yazmayı öğreten kişiler, şairler ve milli oyun oynayanlar vardı. Böylece gündüzleri mesleki olarak yetiştirilen kalfalar diğer zamanlarda da diğer yönden yetiştiriliyordu.

Ahilik teşkilatında eğitime özel bir önem verilmiştir. Eğitim yamak ve çıraklık aşamasında başlayıp bütün hayatı kapsamına alan bir süreci kapsamaktadır. Ahilikte verilen eğitimin amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz.

1-Üretken, dürüst ve namuslu insanlar yetiştirmek,

2-Sanat ve mesleki becerisi olan insanlar yetiştirmek,
3-Vatan savunması, oluşabilecek otorite boşluklarını doldurmak için askeri güç kullanmak ve

4-Sanat ve kültür erbabı yetiştirmek (Diken, 2018: s. 312).

"Ahi birlikleri bir yandan esnaf arasında işbirliği ve dayanışma esaslarının yerleştirilmesini, haksız rekabetin, tekelciliğin önlenmesini amaçlarken, diğer yandan da tüketicinin korunmasına yönelik düzenlemeler yapıyordu. ...Her esnaf grubu toplu olarak belirli bir çarşıda bulunurdu, Böylece hem alıcı istediği malı kolaylıkla seçebilir hem de esnaf birbirini kontrol ederdi. ...Dünya standartlarını ilk kez tespit ederek uygulayan ülke Osmanlı Devleti olmuştur. İkinci Beyazıt tarafından tanzim edilen ve tatbikata konulan Kanunname-i Bursa (Bursa Belediyesi Kanunu) ilhamını İslam'dan alan ahilik sisteminin dikkat çeken belgelerinden birisidir"(Diken, 2018: s. 313).

Ahi zaviyelerinin üyeleri dokuz sınıftan müteşekkildi:

1-Yiğitler: Bunlar en alt sınıfı oluşturuyorlardı.

2-Ahiler: Bunlar da altı bölümden oluşmaktaydı. İlk altı bölüğe(Ashab-ı Tariik) yani yola girmiş kişiler; 4., 5. ve 6. bölüklere de Nakipler denmekteydi.

7-Halifeler; Bağımsız eylemlerde bulunamazlardı.

8-Şeyhler; Bunlar kendilerinden önceki yedi bölüğün başkanlarıdır.

9-Şeyh ül- meşayihler; Bunlar şeyhlerin de başkanlarıdır (Çağatay, 1982: s. 140).

Ahiliğin bir tasavvuf kuruluşu olduğunu söyleyenler vardır. Her ne kadar Ahilik birçok yönden tasavvuf kurumuna benzese de bazı yönlerden ayrılmaktadır. "Tasavvuf ehli dünya dışında yaşamak istedikleri halde, Ahiler toplum içinde ve hayatın akışına uyarak yaşarlardı. Bu tür anlayış doğal olarak Ahi giysilerinde de kendini göstermiştir. Örneğin, kendini tasavvufa verenlerin hırka giymelerine karşılık Ahiler şalvar giyerler, çed yani kuşak kuşanırlardı" (Çağatay, 1982: s. 141).

Ahi gençler üzerlerine şalvardan başka bir giysi, ayaklarına da mest giyerlerdi. Bunlar bellerine kemer bağlarlar, bu kemere de bir metreden daha fazla uzunlukta bir bıçak asarlardı. Başlıklarının tepesinde 70 cm boyunda ve iki parmak eninde bir "taylasan" bulunurdu. Zaviyelerde toplandıkları zaman başlıklarını çıkarıp önlerine koyarlardı. Başlıklarını çıkardıkları zaman başlarında sadece bir terlik yani takke kalırdı (Çağatay, 1982: s. 141).

"Ahilerde sarı ve kırmızı renk beğenilmezdi. Fütüvvetnamelerde, "Hiçbir peygamber kızıl ve sarı giymedi, bunlar Fir'avn-ı lain dönundur" denilmektedir. Gök, ak, kara ve yeşil renkler ahiler katında beğenilen renklerdi. Yeşil renk ahilerden müderris, kadı ve hükümdar sınıflarına özgü idi. Ak renk ahilerin kalem erbabına, hafızlarına özgü idi. Kara renk, daha ahilik mertebesine yetişmemiş bulunanlara, yani yiğitlere özgü idi" (Çağatay, 1982: s. 141).

"Ahi zaviyelerinde Türkçe Fütüvvetname, Kur'an, yemek pişirme, oyun oynama, çalgı çalma, şarkı söyleme, tarih, önemli kişilerin hayat hikayeleri, tasavvuf, Türkçe, Arapça, Farsça ve edebiyat öğretilirdi. Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Ahi zaviyeleri adeta bir tür okul hürriyetinde idi" (Çağatay, 1982: s. 142).

Öğretmen Ahi programa göre yanına verilen genci öylesine eğite ki onu gören herkes ahiye dua ederler ve bu gencin davranışlarından, onu terbiye eden ahinin fütüvvedar olduğunu anlıyalar. Görmez misin dağda biten yemiş ile şehirdeki yemişin ikisinin adı birdir ama tadı ayrıdır; bahası ayrıdır. Terbiye taç mücevher olur. İşlem gören ağaç yaprağı atlas olur" (Çağatay, 1982: s. 142, 143).

"Ahilik adına kuşak bağlatmak konusunu, Ahi öğretmenler cumartesi akşamları fütüvvetname okurken şakirt sanatkarlara şöyle anlatırlardı.

Kuşağın yedi adı, yedi bağlaması, yedi açması, yedi tılsımı, yedi türlü götürmesi vardır. Bu sayılar bu biçimler ocağın simgesidirler. ...

Her esnafın bir sancağı bir de sancaktarı vardı. Bu bayrağa bir kordonla her esnaf türünün ayırıcı bellığı (alemet-i farikası) takılır (Çağatay, 1982: s. 145).

"Konulan nizama uymayanlar suçlarına göre cezalara çarptırılırdı. Bu çeşit davranışla cezalandırılanlara "yolsuz" denilirdi. Yolsuz, hammaddeyi piyasadan alamaz, kimse ona mal satmaz, o yapmış olduğu malı kimseye satamazdı. Yolsuz kahvelere kabul edilmez, cemiyet toplantılarına giremez, herkes ondan kaçır ve nefret ederdi. ...

Ahiler müşterilerine daima saygılı olmuşlardır. Din, dil, ırk gözetmeksizin bütün müşterilerine eşit davranırlardı. Müşterisini kandırır, ona bozuk veya pahalı mal satır esnaf cezalandırılırdı" (Ekinci, 1991: s. 12).

"Ahilikte işbölümüne önem verilirdi. Birlik mensupları kabiliyetlerine en uygun bir işte çalışır, başka ikinci bir iş peşinde koşmazlardı. İnsanların iş değiştirmeleri veya birden fazla işle uğraşmaları hoş karşılanmazdı" (Diken, 2018: s. 313).

İşçi-işveren gibi toplumda farklı statüdeki kişilerin alçak gönüllü olması gerek fütüvvetnamelerde ve gerekse de dini kaynaklarda istenilen durumlardandır. Öne çıkan bir başka özellik te cömertliktir (Kanik, 2019: s. 182). "Ahilik ilkelerinde insanlar arası ilişkilerde önemli yeri olan misafirperverlik konusunun da yer aldığı görülmektedir..." (Kanik, 2019: s. 190).

Esnafların bünyelerinde oluşturmuş oldukları bazı kurul ve toplantılar vardır. Bunlar belirli zaman periyotlarında yapılmaktaydı. Bunlar:

a-Yönetim Kurulu

Her Arabi ayının ilk ve üçüncü cuma günleri mütevellinin başkanlığında toplanan kuruldur. Müteveli esnafa ait 15 günlük olaylar ve bilgileri açıklar, bir önceki toplantıda alınan kararları ve uygulamasının nasıl olduğu ve sonuçları hakkında gereken açıklamayı yapar, yani toplantıda nelerin görüşüleceğinin tartışması yapılır ve yine sonraki Arabi ayının üçüncü cuma günü tartışılır (Çağatay, 1982: s. 148).

b-Büyük Kurul

Bu kurul, 24 esnafın mütevellilerinden oluşmaktadır. Her Arabi ayının sonuncu cuma günü toplanmaktadır. Toplanan 24 esnaf mütevellilerinden birini kendi aralarında ömür boyu başkan seçerler (Çağatay, 1982: s. 148).

c-Ziyafet Toplantısı

Memleketin her yerinde yılın belli bir gününde eğlenceye gidilip eğlenilmesi, geleneksel bir töre idi. Mesela sadece çiftçilerin yaşadığı bir beldede hasat zamanı halk yılın yorgunluğunu atmamak için sonbaharda gençler ve yaşlılar ayrı ayrı gruplar halinde koruluklara, pınar başlarına, veya göl kenarlarına giderek eğlenirlerdi. Bu şekilde yapılan toplantılara da ziyafet toplantısı denilmektedir (Çağatay, 1982: s. 149).

ç-Üç Günler(Yıllık Genel Toplantı)

Hisar arkasında önceden duyurularak üç gün üç gece süren toplantıya "üç günler" adı verilmektedir. Bu toplantıyı kahyalar kurulu düzenler ve yönetirdi. Toplantıya 24 esnafın hepsi katılmaktadır. Memleketin bütün bilim ve din adamları, ileri gelenleri, öğretmenleri, her mahallenin ihtiyar kurulları, köylerin ileri gelenleri, özel olarak bu toplantıya davet edilirdi. Toplantıya memleketin yoksulları da gelirlerdi.

"1872 üç günler şölenlerine ati belgelere göre üç günde verilen altı öğün yemekte toplam olarak 5081 sofraya kurulmuş, sabah sofralarında sekizer, akşam sofralarında onar kişi oturmak kural olduğundan bu süre zarfında 46370 kişilik yemek çıkarılmıştır (Çağatay, 1982: s. 151).

d-Olağanüstü Toplantı

Bu toplantının belirli bir zamanı yoktur. Gerekli görüldüğü zaman yapılmaktadır (Çağatay, 1982: s. 152).

e-Memleket Toplantısı

Bu toplantıda kahyalar ve bütün üstadlar, memleketin ileri gelenleri, bilginleri, zenginleri ilan yoluyla çağrılmaktadır. Bu toplantıda toplumun ileri gelenlerince toplumun sorunları tartışılmakta ve alınan kararlar uygulanmaya konmaktadır (Çağatay, 1982: s. 152).

f-Üstatlık Töreni

Bu törenler ilkbaharda yapılmaktadır. Yeni üstad olacaklar için yapılan bu tören, ustalığa layık görülen kalfaya en az otuz gün önce haber verilir ve dükkan bulmaya izin verilir. Dükkan bulduğu kendi ustası aracılığıyla kahyaya bildirilir ve tören günü kararlaştırılır. Törende esnafın dahili ve harici bütün üstadları ile diğer bütün esnafın kahyaları, memleketin müftüsü ile kadısı, Ulu Caminin hatibi ile imamlar çağrılmaktadır (Çağatay, 1982: s. 156).

Ahilik kurumunun çalışma hayatında uygulamış olduğu tedbirlerle iş yerinde neş'e ve gerekli motivasyonu oluşturduğu ve bu durumun da istihsale olumlu yansıdığı görülmektedir. "Bütün bu mülahazaların yanında, çalışma neşesinin uyandırılıp idame edilmesi daima dikkat ve ihtimamla ele alınması gereken bir meseledir. Çalışma aşk ve neşesi olmaksızın bu dünyada büyük ve mükemmel bir eser meydana getirmek asla mümkün değildir. Çalışma neşesinin mevcut olduğu yerlerde, çalışan insanlar kendi işlerinden zevk alırlar, mesleklerini ve işyerlerini severler. Buna mukabil böyle bir aşkın uyandırılmamış bulunduğu yerlerde çalışan insanlar hayatlarının manasız olduğu ve yanlış meslek seçtikleri telakkisine kapılırlar..." (Kessler, 1945: s. 218).

Ahilik kurumu, iş öncesi, iş başlangıç, çalışma yaşamı süresi ve devamına yönelik uyguladığı tedbirler ve yaptığı icraatlarla iş motivasyonunu en üst düzeyde sağlarken bir taraftan da her alanda önemli usta ve çalışanların topluma kazandırılmasını da sağlıyordu.

11-AHİLİK TEŞKİLATININ İMECE VE YARAN KURULUŞU HALİNDE YAYILMASI

Çok eski zamanlara nazaran bugün Anadolu'nun birçok köyünde değişik toplantılar düzenlenmekte, ziyafetler verilmekte, birçok Ahilik kuralı örf, adet ve gelenek şeklinde hala işletilmektedir. Fakat köy kahvelerinin açılması bu tür toplantı ve eğlenceleri olumsuz yönde etkilemiş, etkinlik ve devamlılığını azaltmıştır.

"İbn-i Battuta'nın övgü ile bahsettiği, mükemmelliğini anlata anlata bitiremediği Ahi zaviyeleri birçok köyde konuk odası olarak vazife görüyordu. Türkiye'nin 40. ... Köyünden en az yarısında bu konuk odaları vardır. 25-30 yıl önceye dek, kim olursa olsun bu odalara gelen konuklar yedirilir, içirilir, kış aylarında sobası yakılır ve yabancılar misafir edilirdi. Şimdi yolların ve taşıma araçlarının gelişmesi ve ekonomik düşünce ve ölçülerin değişmesi ile bu odalar eski önemlerini ve fonksiyonlarını yitirmişlerdir. Belki

üçra köylerde hala eski gelenek ve göreneklerini sürdürenleri vardır" (Çağatay, 1982: s. 162).

Köylerde ve kasabalarda, türlü yaş gruplarındaki kişilerin devam ettikleri ve Ahi zaviyelerinin, konuk ağırlamaktan başka, gençleri eğitime görevini de üzerine almış küçük örnekleri olan "Yaran Odaları" vardır.

Yaranlar kış gecelerini odada oturarak geçirmezlerdi. Onların zevkle yaptıkları işlerden biri de köyde gerekli sosyal yardımı yapmaktır. İçme suyu alınan kuyuların temizlenmesi, sel baskınlarında yardım etmek, yoksul ve kimsesizlere yardım yapmak bunlardan birkaç tanesidir (Çağatay, 1982: s. 169).

Ayrıca yaranlar, köyde evlenen yaren çevresinden birisi varsa ona ya da fakir ve kimsesiz birisi veya ayan etrafından birisinin akrabası evlenirse onun düğün, masraf ve hizmetlerini karşılamaktaydı.

Yaranlar tarım işlerinde de birbirlerine, yoksullara, kimsesizlere karşılıksız yardım etmekteydiler. Örneğin çift hayvanı ölen, yerine yenisini alamamış olan kimseye yardım ederler, onun tarlasını sürüverirler, ekinlerini zamanında biçemeyenlerin ekinlerini biçiverirlerdi (Çağatay, 1982: s. 171).

Yaranların toplum hayatında görmüş oldukları yapıcı, düzenleyici ve destekleyici etki tartışılmazdır. Soğuk kış gecelerinde, ağır doğal afet vb. tehlikelerin geride bıraktığı hasarı kapatmak için devletin yapması gerektiği görevleri yaranlar yapmaktaydılar. Böylece toplumun yaşam düzeyi belli bir seviyeye yükseltilmekte, insanlar arasındaki sevgi, saygı ve kardeşlik duygularının güçlenmesine katkıda bulunulmakta ve gelir dağılımı ve toplumsal eşitsizlikler dengelenmekteydi.

12-TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE AHİLİĞİN GEDİKLER VE LONCALAR HALİNE DÖNÜŞÜMÜ

Ahilik Türk Milletine özgü, milli bir kuruluş olarak ortaya çıkmış, zaman içinde hemen hemen bütün toplumsal katmanlarda önemli görevler ifa etmiş, Türklerin Anadolu'da kök salmasını, sağlamca tutunmasını sağlayarak, zamanla başka kuruluşların ortaya çıkmasında başlıca etken olmuştur.

"Ahilerin kurduğu esnaf ve sanatkar birliklerinin koydukları ana kurallar, daha sonraları bu alanda hazırlanan kanunnamelerin, tüzüklerin temelini teşkil etmiştir. İlk sıralarda ahiler, sadece debbağlık ve deri işçiliği ile uğraşırken bu sanat kolları sonradan 32'ye varmış, örgütün kurduğu sağlam, mesleki ve ahlaki düzen birbirine bağlılık ve yardım, onların, öteki esnaf ve sanatkarlar üzerinde etki ve üstünlük kurmaları sonucunu doğurmuş, git gide, Osmanlı ülkesindeki bütün Türk sanatkarları, ahi babalar da onların yetki verdiği kişilerden aldıkları yeterlik ve izin belgeleri ile iş görür, sanat icra eder bir duruma getirmiştir" (Çağatay, 1982: s. 127).

Osmanlı Devleti'nin sınırları genişledikçe, ahiler birliği mensuplarının tezğah başında sanat, zaviyelerde edep öğretmenin Müslümanlara özgü olarak sürüp gelmesi XVII. y. y.'a dek uzanan, fakat bu zamandan sonra sanatların çoğalması ve dalların artması sonucunda gayr-i müslim teb'anın artmasıyla orantılı olarak muhtelif din'deki kişiler arasında ortak çalışma zorunluluğu doğmuştur.

"Din ayrımı gözetilmeden vücut bulan, eski mahiyetinden büyük farkı olmayan yeni organizmaya "Gedik" denmiştir (Çağatay, 1982: s. 128). Mestekar ve havai olmak üzere iki türdür. Havai kişiye özgü olan gedik türüdür.

Öte yandan, Ahiliğin kurucuları olan deri işçileri, debbağlık, ayakkabıcılık ve bunun öteki dallarındaki faaliyetlerini son zamanlara dek devam ettirmişlerdir. Bu süre içinde

başlarında ahi başlarını ve mesleğin bütün töre ve törenlerini koruyup devam ettirmişlerdir(Çağatay, 1982: s. 128).

13-AHI DÜZENİNDE ÇÖZÜLME VE AHİLİĞİN ORTADAN KAKMASI

Sanayi ürünlerinin Anadolu'ya girmeye başlaması ile birlikte, Ahi Birliklerinin arasına iki ayrı grup karışmıştır. Bu gruplardan birisi sermaye sahipleridir. Bunlar daha ziyade hammadde ticareti yapmakta, esnaf ve sanatkarı bu yoldan kendilerine bağımlı hale getirmeye çalışıyorlardı. Sermaye sahiplerinin sanayi alanına yönelmeleri sonucunda ahi birliklerinde sermaye–emek bütünlüğü parçalanmış, bu da teşkilat organizasyonunun temelini sarsmıştır.

Ahi Birliklerinin bozulmasına neden olan ikinci grup ise kendilerine esnaflık hakkı verilen askerler ile çift bozarak şehre inen köylülerdir (Ekinci, 1991: s. 21).

Ahi kuruluşları ve gedik diye adlandırılan meslek kuruluşlarının himaye ve teşkilatının dışına sürüklenen işçiler, her türlü teşkilatlanmanın dışında kalarak, çalışma ilişkilerini ferdi ilişkiler statüsü içinde düzenlemek zorunda kalmışlardır (Turan, 1979: s. 141).

“Kapitalizmin taklit hevesi ile ülkemize saldırması kapitülasyonların imparatorluğu üreten ve satan bir ülke durumundan çıkararak, sanayi mamüllerini satın alan bir ülke durumuna düşürmesi, milli sanayimizin makineli sanayi karşısında rekabet edemeyerek çökmesine amil olmuştur. Bu tarihi olayın neticesinde, çöken sanayi ile beraber üretim düşmüş, ticari akım yol değiştirmiş ve güçsüz hale gelen ahi kuruluşları yapı ve nesep değiştirerek zayıflamışlardır” (Turan, 1979: s. 139).

Fakat XX. y.y.'ın ortalarına doğru sanayileşerek çağdaş teknolojiyi kullanan ülkemizde çalışma hayatında problemler çıktıkça ahiliğin değeri daha iyi anlaşılmaya başlamıştır. Çünkü her şeyden önce modern sanayi, rekabeti, hırsı, farklı ebat ve kalitede mal üretmeyi beraberinde getirmiştir. Bu da beraberinde birçok sosyal rahatsızlıklar getirmiştir.

“Günümüzün en önemli sosyo-ekonomik müesseseleri basit ve yalın bir yapı içinde ahilerce toplum hayatında uygulanmıştır. Sendikaların yaptığı görevi, sigorta kuruluşlarının görevini, gerçek fiyat ve asgari fiyat uygulaması kavramları, toplu pazarlık ve fiyat kontrolü sistemleri, küçük sermayelerin birikimi ile kooperatiflerin oluşturulması, standardizasyon, uzmanlaşma, kalite kontrolü ve iş bölümü gibi uygulamaların hepsi, Ahi Birliklerinden günümüz insanına miras kalan köklü müessese ve sistemlerdir (Turan, 1979: s. 139-140).

Tanzimat ve meşrutiyet dönemlerinin hukuki yönden en önemli özelliği, çalışma hayatında eski düzeni kaybeden, fakat sanayileşen ülkelerin hukuki düzenlemesine de kavuşturulmayan Türk Çalışma hayatının kendi kendine, bir belirsizliğin içine itilmiş olmasıdır (Turan, 1979: s. 142).

SONUÇ

“Anadolu'da XIII. y.y.da görülmeye başlayan, Selçuklu devleti yıkılmaya yüz tuttukten sonra, sosyal nizamı ve Osmanlı Devletinin kuruluşunda büyük rolü olan(M. Larouse, 159)” ahilik hakkında yayınlanmış çok sayıda eser vardır. Bu eserlerden sadece birkaç tanesini karıştırarak vardığımız sonuca göre Ahilik kurumunun kuruluşu gerçekten mükemmel, toplumla uyuşan, genel kabul gören, dolayısıyla uygulama pratiği olan bir teşkilattir.

Sosyal hayatta yardıma muhtaçların, toplum hizmetlerinin, fakir esnafların, yabancıların danışma merkezi ve evi gibi faaliyetlerde bulunan Ahilik uygulandığı 13. ve 19. y.y. arasında sosyal hayatta bir denge ve refah kaynağı olmuşlardır.

Ekonomik hayatta ticaretin ve insanlığın huzurunu bozucu hırs, aşırı fiyat, rekabet vb. uygulamaları makul seviyeye çekmiş ekonomik istikrarı herkesin memnun olacağı bir şekilde sağlamış ve aynı zamanda gelir dağılımının sağlanmasında çok ciddi bir rol üstlenmiştir.

Yerli ve yabancı ayırımı yapmadan bütün insanları aynı şekilde karşılayan, her zaman onların önünü açıcı, yol gösterici faaliyetlerde bulunan Ahilik yerli ve yabancı bilim adamlarının dikkatlerini çekmekte ve onları hayretler içerisinde bırakmaktadır.

Atalarımızın kurarak geliştirdiği, aynı zamanda bütün kurumlarıyla birlikte uygulamasını gösterdikleri bu kuruluşun mirasçısı olan bu örnek kuruluşun günümüzde de uygulanmasını temin ederek, zamanımızın birçok sosyo-ekonomik sorununa çözüm bulabileceğimizi düşünüyoruz.

Sonuç olarak, kurulduğu ve uygulandığı dönem içerisinde günümüzde sosyal hukuk olarak ifade edebileceğimiz toplumsal sorunları kendi geliştirdiği ilke ve kurallar çerçevesinde çözen ahilik, çok iyi incelenmesi gereken, gerekli dersler alınarak günümüz dünyasında da kendisine uygulama ayanı bulabilecek önemli bir sosyo-ekonomik kuruluştur.

KAYNAKÇA

- Akkuş M. (2018), "Fütüvvet Ve Ahilik", Ahilik Ve Meslek Ahlakı, Editörler: Akdağ Ömer/Kurtuluş Meltem, Kto Karatay Üniversitesi Yay., Konya
- ARICI K. (2018), "Ahilikte Mesleki Eğitim", Ahilik Ve Meslek Ahlakı, Editörler: Akdağ Ömer/Kurtuluş Meltem, Kto Karatay Üniversitesi Yay., Konya
- Centel T. (1982), Çocuklar İle Gençlerin İş Güvenliği, Fakülteler Matbaası, İSTANBUL-1982
- Çağatay N. (1982), Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya
- Çelik R. İ. (2019), "Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışı", Ahilik Kültürü ve Meslek Ahlakı, Editör: Hüseyin Öztürk, Nobel Yay, Ankara
- Diken A. (2018), "Meslek ve Ahlak", Ahilik ve Meslek Ahlakı, Editörler: Akdağ Ömer/Kurtuluş Meltem, KTO Karatay Ün. Yay., Konya
- Dilik S. (1991), Sosyal Güvenlik, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Ekinci Y. (1991), "Ahilik ve Esnaf Ahlakı" Kooperatifçilik Dergisi, S.19, Ankara
- Erbaşı A. (2018), "Ahilikte Ekonomi, İdari Yapılanma ve Arabuluculuk", Ahilik ve Meslek Ahlakı, Editörler: Akdağ Ömer/Kurtuluş Meltem, KTO Karatay Ün. Yay., Konya
- Eryiğit S. (1989), Ahi Birliklerinde Yönetim ve İşletme Fonksiyonlarının Temel Yapısı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Gökbel A. (2019), "Ahi Evran-ı Veli", Ahilik Kültürü ve Meslek Ahlakı, Editör: Hüseyin Öztürk, Nobel Yay, Ankara
- Hazar A. (1990), Basılmamış Doktora Tezi, Ankara
- Kanik İ. (2019), "Meslek ve Ahlak", Ahilik Kültürü ve Meslek Ahlakı, Editör: Hüseyin Öztürk, Nobel Yay, Ankara
- Kessler G. (1945), İçtimai Siyaset, Çev.: Orhan Tuna, Gençlik Kitabevi Neşriyatı, İçtimai Eserler Serisi, No:2, Milli Mecmua Basımevi, İstanbul

- Köksal F. (2018), "Giriş", Ahilik ve Meslek Ahlakı, Editörler: Akdağ Ömer/Kurtuluş Meltem, KTO Karatay Üniv. Yay., Konya
- Meydan Larouse (1969), C:1, Meydan Yayınevi, İstanbul
- Turan K. (1990), İş Hukukunun Genel Esasları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Turan K. (1979), Milletlerarası Sendikal Hareketler, ANKARA İ.T.İ.A Yayınları, Ankara
- Yozgat F. (2019), "Ahilik ve İktisadi Hayat", Ahilik Kültürü ve Meslek Ahlakı, Editör: Hüseyin Öztürk, Nobel Yay, Ankara